

KENMERK:

BB18-005 (1.0)

BETREFT:

BEGELEIDEND DOCUMENT RISICOKAART CE

GEMEENTE:

LANDGRAAF

OPDRACHTGEVER:

GEMEENTE LANDGRAAF

Documentcode: BB18-005
Aantal pagina's: 81
Datum: 31 mei 2018
Status: Versie 1.0

BeoBOM**Bezoekadres:**

Damstraat 24
3371 AD Hardinxveld-Giessendam

Postadres:

Damstraat 24
3371 AD Hardinxveld-Giessendam

T: +31 (0)10-8202920

E: info@beobom.nl

KVK: 61002046

BTW: NL 08541.59.587.B01

Inhoud

Inleiding	5
1. Algemeen.....	6
1.1 Begrenzing projectgebied.....	6
1.2 Doel	6
1.3 Niet gesprongen explosieven (NGE) versus conventionele explosieven (CE)	7
1.4 Terminologie	8
1.5 Chronologische gebeurtenissenlijst.....	10
1.6 GIS-data	11
2. Onderzoeksresultaten.....	14
2.1 Algemeen.....	14
2.2 Meidagen 1940	14
2.3 Luchtoorlog.....	16
2.5 Verdedigingswerken.....	25
2.6 Bevrijding	28
2.7 Eindproducten	32
Bijlage 1. Geraadpleegde literatuur	34
Bijlage 2. Geraadpleegd archiefmateriaal	37
Bijlage 3. Geraadpleegd luchtfotomateriaal	60
Bijlage 4. Geraadpleegd eerder uitgevoerd onderzoek	63
Bijlage 5. Overige bronnen.....	69
Bijlage 6. Ruimingen EOD	71
Bijlage 7. Chronologische gebeurtenissenlijst (losbladig)	79
Bijlage 8. Inventarisatiekaart BB18-005-OT-01 (losbladig)	80
Bijlage 9. Bodembelastingkaart BB18-005-OT-02 (losbladig).....	81

Projectnaam:	Risicokaart CE Gemeente Landgraaf
Opdrachtgever:	Gemeente Landgraaf
Projectadres:	Gemeente Landgraaf
Besteknr./opdrachtnr.	BB18-005
Werkomschrijving:	Uitvoering Vooronderzoek Conventionele Explosieven en samenstellen CE bodembelastingkaart conform het WSCS-OCE
Doelstelling:	Uitvoering Risicokaart CE
Uitvoerder	BeoBOM

Autorisatie rapportage Risicokaart en bodembelastingkaart:

[Redacted]

adviseur, senior OCE-deskundige

Auteurs:

[Redacted]

Historicus

CE-bodembelastingkaart:

[Redacted]

GIS-operator

[Redacted]

Projectonderzoeker

Inleiding

Recentelijk verleende de gemeente Landgraaf BeoBOM opdracht tot het uitvoeren van een gemeentebreed Historisch Vooronderzoek Conventionele Explosieven (hierna: Risicokaart CE). De Risicokaart CE is uitgevoerd conform de huidige wettelijke norm, zoals vastgelegd in het *Werkveld-specifiek Certificatieschema voor het Systeemcertificaat Opsporen Conventionele Explosieven* (hierna: WSCS-OCE). Voorliggend document betreft een begeleidend schrijven bij de Risicokaart CE.

In dit begeleidend document zal nader worden ingegaan op de eigenlijke kaart, bestaande uit een chronologische gebeurtenissenlijst en een tweetal kaarten (de zogenaamde inventarisatiekaart en de zogenaamde bodembelastingkaart). Allereerst wordt het onderzochte gebied getoond, gevolgd door een paragraaf met betrekking tot de terminologie en de opbouw van de chronologische gebeurtenissenlijst en het kaartmateriaal. Vervolgens wordt stilgestaan bij het eigenlijke onderzoek: wat heeft het onderzoek opgeleverd? Tot slot wordt afgesloten met enkele bijlagen.

1. Algemeen

1.1 Begrenzing projectgebied

Het projectgebied is gelegen in de provincie Limburg. Onderstaande figuur toont het projectgebied. Alle afbeeldingen waarop het projectgebied te zien is, zijn noord-zuid georiënteerd. Aan enkele afbeeldingen in voorliggend document is een schaallat toegevoegd. Dit is gedaan om ook bij uitsneden de afstanden goed te kunnen inschatten. Tevens is een noordpijl toegevoegd aan de afbeeldingen waarbij dit als wenselijk wordt gezien.

Figuur 1. De grenzen van de gemeente Landgraaf (groen). Bron satellietbeeld: World Imagery

1.2 Doel

Het doel van dit vooronderzoek luidt als volgt:

- Vaststellen of er binnen de gemeente Landgraaf oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden waarbij mogelijk CE in de bodem zijn achtergebleven;
- Het in kaart brengen van deze oorlogshandelingen met als doel het opstellen van een bodembelastingkaart voor het grondgebied van de gemeente Landgraaf.

Het onderzoek is conform de richtlijnen van het WSCS-OCE opgesteld en is daarnaast toekomstbestendig, inhoudende dat er niet alleen gebruik is gemaakt van in het WSCS-OCE verplicht gestelde bronnen, maar ook bronnenmateriaal dat in de nabije toekomst waarschijnlijk verplicht wordt. In onderstaande tabel worden de in het WSCS-OCE genoemde bronnen genoemd (zowel de verplichte als de aanvullende bronnen), waarbij wordt aangegeven welke bronnen voor onderhavig vooronderzoek zijn geraadpleegd.

Bron	Verplicht	Aanvullend	Geraadpleegd
Literatuur	√		√
Gemeentelijk of provinciaal archief	√		√
Nationaal Archief Den Haag (NA)		√	√
Nederlands Instituut voor oorlogsdocumentatie (NIOD)		√	√
Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD)	√		√
Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH)		√	√
Luchtfotocollectie Bibliotheek Universiteit Wageningen	√		√
Luchtfotocollectie Topografische Dienst/Kadaster Zwolle (TOPOD)	√		√
Luchtfotocollectie Aerial Reconnaissance Archives (TARA)		√	√
The National Archives Londen (NA)		√	√
Bundesarchiv-Militärarchiv Freiburg (BA)		√	√
The National Archives and Records Administration, Washington D.C. (NARA)		√	√
Getuigenverslagen		√	

1.3 Niet gesprongen explosieven (NGE) versus conventionele explosieven (CE)

In de praktijk wordt vaak de term NGE (Niet Gesprongen Explosieven) gehanteerd wanneer men doelt op de omgang met CE (conventionele explosieven). NGE is een overkoepelende term waarmee bijvoorbeeld ook explosieven voor terroristische doeleinden kunnen worden aangeduid. Voorliggend document heeft slechts betrekking op CE, ofwel (fabrieksmatig geproduceerde) explosieven, niet zijnde geïmproviseerd, nucleair, biologisch of chemisch, welke zijn achtergebleven als gevolg van oorlogshandelingen tijdens de Tweede Wereldoorlog en waarop de richtlijnen van het WSCS-OCE van toepassing zijn. Binnen deze definitie vallen ook:

- CE die geen explosieve stoffen (meer) bevatten;
- Restanten van CE die door leken als zodanig herkenbaar zijn;
- Voorwerpen die door leken kunnen worden aangemerkt als CE;
- Wapens of onderdelen daarvan.

1.4 Terminologie

In de Risicokaart worden verschillende termen gebruikt. Ter verduidelijking wordt onderstaand voor de inventarisakaart en de bodembelastingkaart het geheel van gebruikte termen toegelicht.

Projectgebied – gebied waarop het onderzoek betrekking heeft. In onderhavig geval gaat om het grondgebied van de gemeente Landgraaf.

Onderzoeksgebied – het gebied dat tijdens het vooronderzoek onderzocht is. Het WSCS-OCE schrijft voor dat de rapportage tenminste de begrenzing van het onderzoeksgebied omvat. Als begrenzing van het te onderzoeken gebied heeft BeoBOM ervoor gekozen geen vaste buffer rond het projectgebied te nemen, om te voorkomen dat gebeurtenissen over het hoofd worden gezien. Ten behoeve van ieder vooronderzoek wordt onderzocht op geografische relevante na(a)m(en), dat wil zeggen dat de gebeurtenissen met betrekking tot de geografische locaties waarbinnen het projectgebied is gelegen worden onderzocht. Er wordt op die manier op bijv. straat-, buurtschap-, plaats-, gemeente- en provincieniveau gezocht naar oorlogshandelingen en andere relevante gebeurtenissen. De gevonden gebeurtenissen welke in de bronnen worden gekoppeld aan een geografisch relevante locatie en derhalve mogelijk relevant zijn, worden vervolgens gerapporteerd in het vooronderzoek. Ook wanneer deze gebeurtenissen na een nadere analyse geen invloed blijken te hebben op (de directe) omgeving van het projectgebied. Er wordt dus niet zozeer gekeken naar een vaste afstand (buffer) rondom het projectgebied, maar naar gebeurtenissen welke in de bronnen worden gekoppeld aan bepaalde locaties welke relevant zouden kunnen zijn voor het projectgebied. Omwille van het schetsen van een historische context (bijvoorbeeld het duiden van gebeurtenissen binnen een breder kader zoals een geallieerde operatie zoals *Market Garden*) kunnen ook gebeurtenissen op grote afstand van het projectgebied worden genoemd.

Inventarisatiekaart – de kaart waarop het geheel van ingetekende oorlogshandelingen en gebeurtenissen is weergegeven. Op basis van deze kaart is de zogenaamde bodembelastingkaart (zie onder) opgesteld.

Inslag afwerpmunitie – locatie waar afwerpmunitie (een vliegtuigbom) is neergekomen

Inslag submunitie – locatie waar submunitie (in onderhavig geval clustermunitie afgeworpen door een vliegtuig) is neergekomen

Inslag geschutmunitie – locatie waar geschutmunitie (een granaat verschoten door geschut) is neergekomen

Beschieting met boordgeschut – de beschieting van een locatie door een of meerdere vliegtuigen door middel van het boordgeschut

Vliegtuigcrash – locatie waar een vliegtuig is neergestort

Bemijnde locatie – locatie waar sprake is van geplaatste mijnen ((veelal) ingegraven explosieven welke tot uitwerking komen wanneer een persoon of voertuig druk uitoefent (staan of rijden) op het explosief)

Kazemat (NL) – Nederlandse betonnen infrastructuur voorzien van een mitrailleur

Geschutopstelling – (gegraven) opstelling waar een stuk geschut aanwezig was

Wapenopstelling – (gegraven) opstelling waar een mitrailleur aanwezig was

Schuttersput/munitieopslag –gegraven opstelling voor een soldaat met wapen. In onderhavig geval waren vrijwel alle gegraven opstellingen nabij geschutopstellingen gelegen, wat betekent dat hier tevens sprake kan zijn van munitieopslagen voor geschutmunitie

Duitse positie – locatie waar Duitse soldaten zich hadden geplaatst met wapen in afwachting van de geallieerde opmars

Loopgraaf – gegraven verdedigende militaire structuur waarin soldaten met hun wapens plaats konden nemen om een vijandelijke aanval het hoofd te bieden

Versperring – een door militairen opgeworpen versperring op weg of spoor ter voorkoming van een goede vijandelijke verkeersdoorstroom

Commandopost (VS) – locatie waar een Amerikaanse militaire commandopost was gevestigd

Amerikaans kampement – locatie waar een Amerikaans militair kampement was ingericht, in onderhavig geval tevens een veldhospitaal

Splitterbox – schuilplaats waar een voertuig dekking kon zoeken in geval van een luchtaanval

Mangat/dumpgat – gegraven gat ter plaatse van de Amerikaanse kampementen welke gebruikt werd om in te schuilen en mogelijk uitrusting en overig afval in te dumpen. In de praktijk blijkt vaak dat hier uitrustingsstukken, munitie en soms (delen van) wapens in werden gedumpt

Schuilloopgraaf – gegraven schuilplaats waar personen dekking konden zoeken in geval van een luchtaanval of beschieting

Vernieling – een door militairen uitgevoerde vernieling van een object ter voorkoming van het in handen vallen van de vijand, al dan niet met explosieven

Oorlogsschade – locatie waar als gevolg van oorlogshandelingen schade is ontstaan aan een pand of kunstwerk

CE-vondst – locatie waar een conventioneel explosief is aangetroffen

MORA – een door de Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD) uitgevoerde ruiming van een object

Bodembelastingkaart – de kaart waarop het geheel van verdachte gebieden is weergegeven. Deze verdachte gebieden zijn ingetekend op basis van de op de inventarisatiekaart ingetekende oorlogshandelingen en gebeurtenissen.

Verdacht gebied – gebied waarin mogelijk CE aangetroffen kunnen worden.

Onverdacht gebied - de op de CE bodembelastingkaart niet als ‘verdacht gebied’ aangeduide locaties kunnen worden beschouwd als onverdacht gebied. Dat wil zeggen: niet meer verdacht dan de overige onderzochte Nederlandse bodem waar geen sprake is van specifieke aanwijzingen voor de aanwezigheid van CE.

Naoorlogs geroerd gebied – gebied waar sinds de oorlog bodemroerende werkzaamheden zijn uitgevoerd, gebaseerd op de BAG en een vergelijking tussen actueel satellietbeeld en luchtfoto's uit de periode 1940-1945, welke mogelijk tot gevolg hebben gehad dat eventueel aanwezige CE zijn verwijderd. Deze kaartlaag geldt als indicatief en is weergegeven ten behoeve van eventueel benodigd vervolgonderzoek op de betreffende locaties. De laag ‘naoorlogs geroerd’ dient niet te worden beschouwd als onverdacht gebied: in hoeverre de

naoorlogse bodemroering leidt tot een afname van het verdachte gebied dient in een aanvullend onderzoek nader bepaald te worden

1.5 Chronologische gebeurtenissenlijst

Ten behoeve van het opstellen van de Risicokaart voor de gemeente Landgraaf zijn verschillende bronnen geraadpleegd. Het geheel van uit deze bronnen afkomstige oorlogshandelingen en anderszinds relevante gebeurtenissen, is verwerkt in de zogenaamde chronologische gebeurtenissenlijst. Deze lijst is aangeleverd aan de gemeente Landgraaf. In deze paragraaf wordt uiteengezet uit welke onderdelen (per kolom) de chronologische gebeurtenissenlijst bestaat.

Nummer – uniek nummer behorende bij de betreffende gebeurtenis

Type – het soort gebeurtenis. Bijvoorbeeld: *een vliegtuigcrash, bombardement, CE-vondst*

Gebeurtenis – Beschrijving van de betreffende gebeurtenis, gebaseerd op het bronnenmateriaal

Datum – de datum waarop deze gebeurtenis plaatsvond

Tijd (begin) – het tijdstip waarop deze gebeurtenis begon

Tijd (einde) – het tijdstip waarop deze gebeurtenis eindigde

Actoren – de bij deze gebeurtenis betrokken uitvoerende actoren. Bijvoorbeeld: *de Amerikaanse US Army*

Eenheid – de bij deze gebeurtenis betrokken uitvoerende eenheid, onderdeel van bovengenoemde actor(en). Bijvoorbeeld: *30th Infantry Division*

Subeenheid – de bij deze gebeurtenis betrokken uitvoerende eenheid, onderdeel van bovengenoemde eenheid. Bijvoorbeeld: *117th Infantry Regiment*

Subeenheid – de bij deze gebeurtenis betrokken uitvoerende eenheid, onderdeel van bovengenoemde subeenheid. Bijvoorbeeld: *Company “B”*

Materieel – het ingezette voertuig. Bijvoorbeeld: *Supermarine*

Type – het type ingezette voertuig. Bijvoorbeeld: *Spitfire*

Aantal – het aantal ingezette voertuigen met bijbehorende typen

Plaats – de plaats waar deze gebeurtenis plaatsvond. Bijvoorbeeld: *Waubach*

Locatie – de locatie waar deze gebeurtenis plaatsvond (zo nauwkeurig mogelijk). Bijvoorbeeld: *hoek Markt-Schoolstraat*

Coördinaat – het coördinaat (indien vermeld in de bron) waarop deze gebeurtenis plaatsvond

Archiefstuk – het toegangsnummer en inventarisnummer van het archiefstuk (dikgedrukt) gevolgd door de uit deze bron afkomstige informatie. Bijvoorbeeld: **ENK, toeg. nr. AR-P042, inv. nr. 755: Te Lauradorp slaan tussen half zes en zes uur 's avonds weer enkele Duitse granaten in**

Literatuur – de titel van het werk (dikgedrukt) gevolgd door de uit deze bron afkomstige informatie

Overige bron – de titel van de bron (dikgedrukt) gevolgd door de uit deze bron afkomstige informatie

Terugkoppeling luchtfoto – hier wordt beschreven in hoeverre de gebeurtenis kan worden gekoppeld aan hetgeen te zien is op het luchfotomateriaal. Bijvoorbeeld: *De inslagen van de granaten te Lauradorp zijn op luchtfoto 1 (18 november 1944) te zien*

Contra-indicaties – het geheel van gevonden contra-indicaties voor de aanwezigheid van CE als gevolg van de gebeurtenis. Bijvoorbeeld: *De locaties te Lauradorp waar de granaten insloegen zijn sinds 1945 volledig bebouwd. Als gevolg van deze bebouwing geldt het als aanneemelijk dat eventuele bij de bouwwerkzaamheden aangetroffen CE zijn verwijderd*

Leemten in kennis – het geheel van leemten in kennis met betrekking tot de betreffende gebeurtenis. Bijvoorbeeld: *Het is niet bekend welk type granaat er op Lauradorp werd afgeschoten*

Verdacht gebied? – beargumentering in hoeverre de gebeurtenis leidt tot een verdacht gebied

Code – de unieke code van het betreffende verdachte gebied, corresponderend met de aangeleverde shapefiles van de bodembelastingkaart

Hoofdsoort CE – de ter plaatse van het verdachte gebied mogelijk aan te treffen hoofdsoort CE. Bijvoorbeeld: *Geschutmunitie*

Type/kaliber – het ter plaatse van het verdachte gebied mogelijk aan te treffen type/kaliber CE. Bijvoorbeeld: *Sprenggranaat 8,8 cm*

Nationaliteit – de nationaliteit van de ter plaatse van het verdachte gebied mogelijk aan te treffen CE. Bijvoorbeeld: *Duits*

Verschijningsvorm – de verschijningsvorm van de mogelijk ter plaatse van het verdachte gebied aan te treffen CE. Bijvoorbeeld: *Verschoten*

Hoeveelheid – de hoeveelheid ter plaatse van het verdachte gebied mogelijk aan te treffen CE. Bijvoorbeeld: *Enkele*

Afbakening (horizontaal) – de wijze waarop het verdachte gebied (conform het WSCS-OCE) in horizontaal opzicht is afgebakend

Afbakening (verticaal) – de wijze waarop het verdachte gebied (conform het WSCS-OCE) in verticaal opzicht is afgebakend

Opmerkingen – eventuele overige opmerkingen

Betrouwbaarheid – inschatting van de betrouwbaarheid van de informatie uit het betreffende bronnenmateriaal

1.6 GIS-data

De verschillende op de inventarisatiekaart en op de bodembelastingkaart weergegeven punten, lijnen en vlakken zijn als GIS-data (shapefiles) aangeleverd aan de gemeente Landgraaf. Iedere shapefile is voorzien van metadata, de zogenaamde attributes. De shapefiles zijn als volgt samengesteld.

Inventarisatiekaart

Nummer – uniek nummer behorende bij de betreffende gebeurtenis, corresponderend met de aangeleverde chronologische gebeurtenissenlijst

Type – het soort gebeurtenis. Bijvoorbeeld: *een vliegtuigcrash, bombardement, CE-vondst*

Datum – de datum waarop deze gebeurtenis plaatsvond

CE – hoofdsoort/subsoort/kaliber van de ingezette CE

Nationaliteit – de nationaliteit van de ingezette CE

Aantal – de hoeveelheid ingezette CE

Locatie – de locatie waar deze gebeurtenis plaatsvond

Bron – de bron waarin deze gebeurtenis wordt vermeld

Steller – de initialen van de GIS-operator die deze shapefile heeft ingetekend op de kaart

Opmerkingen – eventuele overige opmerkingen

Voorbeeld van een shapefile met bijbehorende metadata (inventarisatiekaart):

Geometry: Point location: 116993.498 426933.714 (Lat/Lon: 51° 49' 50.3682" N, 4° 50' 10.3132" E)

Map Name: INSLAG AFWERPMUNITIE

Right click on an entry for more options (i.e. open URL, etc.)

Attribute	Value
NUMMER	1
TYPE	Inslag afwerpmunitie
DATUM	01-01-1944
CE	Afwerpmunitie; 250 lb
NATIONALITEIT	Brits
AANTAL	4
LOCATIE	Hardinxveld-Giessendam, Damstraat 24
BRON	Luchtfoto 4010 (15-01-1944)
STELLER	MZ
OPMERKINGEN	Alle bommen ontploft

Edit... Delete Location... Copy to Clipboard

Figuur 2. Voorbeeld van de metadata behorende bij een shapefile van de inventarisatiekaart

Bodembelastingkaart

Code – de unieke code van het betreffende verdachte gebied, corresponderend met de aangeleverde chronologische gebeurtenissenlijst

CE – hoofdsoort van de mogelijk aan te treffen CE

Type/kaliber – het ter plaatse van het verdachte gebied mogelijk aan te treffen type/kaliber CE

Verschijningsvorm – de verschijningsvorm van de mogelijk aan te treffen CE. Bijvoorbeeld: Verschoten

Diepte – de volgens de verticale afbakening maximale diepte waarop de betreffende CE mogelijk kunnen worden aangetroffen

Steller – de initialen van de GIS-operator die deze shapefile heeft ingetekend op de kaart

Opmerkingen – eventuele overige opmerkingen

Voorbeeld van een shapefile met bijbehorende metadata (bodembelastingkaart):

Geometry: 45 vertices, Perimeter: 188.37 m, Area: 2818.5 sq m, Bounds: (116963.555, 426903.724, 117023.499, 426963.689)

Map Name: VERDACHT GEBIED GESCHUTMUNITIE

Right click on an entry for more options (i.e. open URL, etc.)

Attribute	Value
CODE	BEO_001
CE	Geschutmunitie
TYPE/KALIBER	Brisantgranaat; 8,8 cm
VERSCIJNINGSVORM	Verschoten
DIEPTE	4,30m+NAP
STELLER	MZ
OPMERKINGEN	In 1986 een blindganger aangetroffen op 1,70m-MV

Edit... Delete Vertices... Copy to Clipboard

Figuur 3. Voorbeeld van de metadata behorende bij een shapefile van de bodembelastingkaart

2. Onderzoeksresultaten

2.1 Algemeen

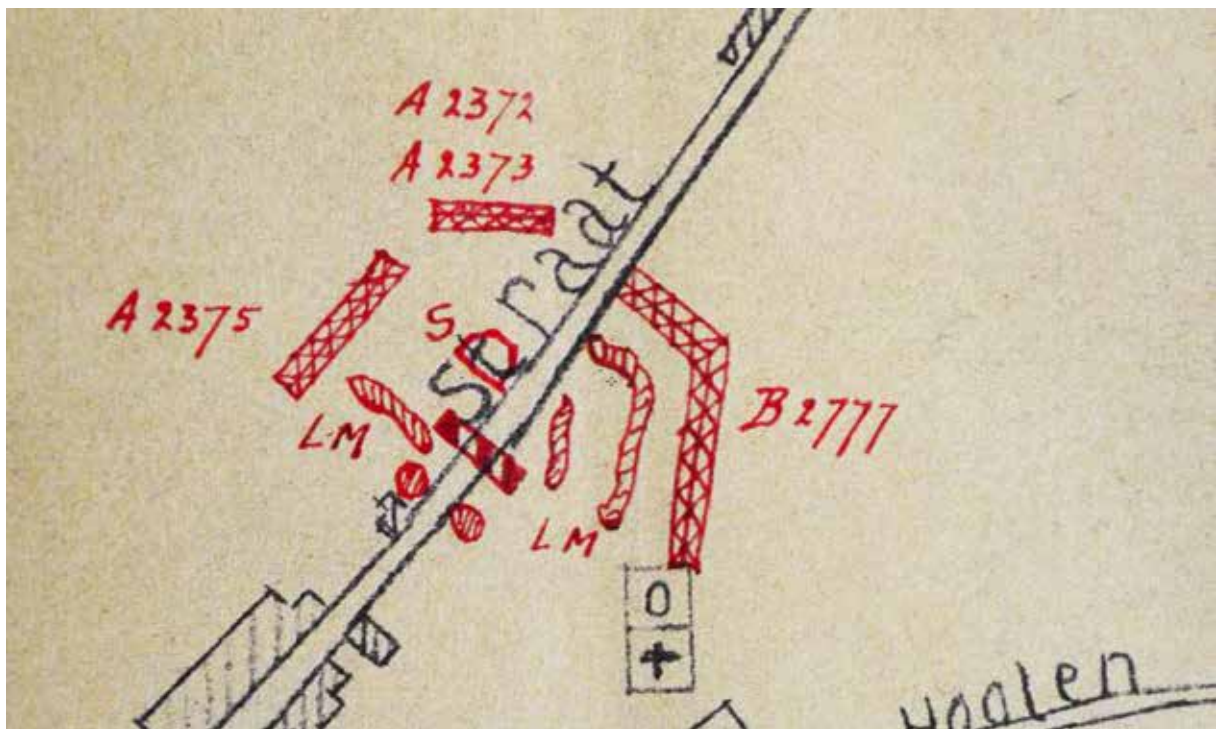
Op basis van het geraadpleegde bronnenmateriaal zijn circa 150 gebeurtenissen onderscheiden die in meer of mindere mate van invloed zijn op het grondgebied van de gemeente Landgraaf. In dit hoofdstuk worden enkele resultaten van het onderzoek uitgelicht, onderverdeeld in de volgende categorieën:

- 📍 Meidagen 1940;
- 📍 De luchtoorlog;
- 📍 Verdedigingswerken;
- 📍 De bevrijding.

In onderstaande paragrafen worden per onderdeel enkele voorbeelden van de onderzoeksresultaten getoond.

2.2 Meidagen 1940

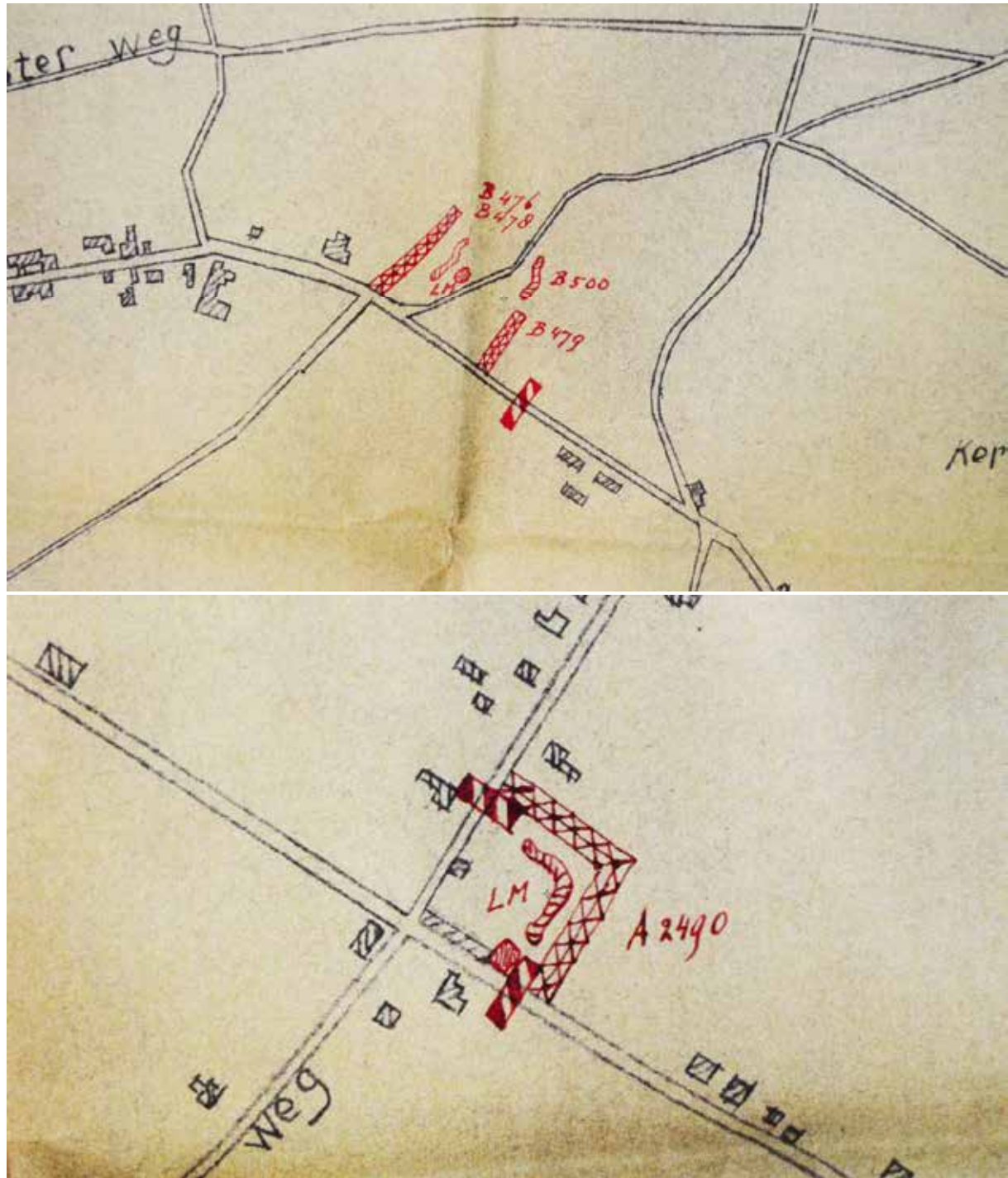
Toen de oorlog op 10 mei 1940 uitbrak bestond de huidige gemeente Landgraaf uit de gemeenten Ubach over Worms, Schaesberg en Nieuwenhagen. Al vroeg in de ochtend verschenen de eerste Duitse troepen die de Duits-Nederlandse grens te Ubach over Worms overstaken. De inval leidde hier niet tot gevechten, al had dat wel kunnen gebeuren: op drie locaties in de gemeente waren door de Nederlandse militairen versterkte posities ingericht, het zogenaamde *Object Waubach*. Ter plaatse van de huidige hoek Heihofweg – Europaweg-Noord, in de Grensstraat en aan de Rimburgerweg bij de Groenstraat konden wapenopstellingen en prikkeldraadversperringen worden gevonden, aan de Grensstraat zelfs een betonnen kazemat. Mijnevelden lagen er niet.

Figuur 4. De verdedigingswerken in de Grensstraat, een van de drie onderdelen van Object Waubach. Bron: NIMH, toeg. nr. 405, inv. nr. 24 II-10.

In zijn totaliteit bestond *Object Waubach* uit drie mitrailleurgroepen met in iedere groep één lichte mitrailleur, verder had men handvuurwapens. De komst van de Duitsers leidde niet tot schermutselingen, de Nederlandse troepen trokken zich terug. Voor het terugtrekken werden mitrailleurs onklaar gemaakt en patroontrommels met spaden vernield.

Figuur 5. De verdedigingswerken in ter plaatse van de Rimburcherweg (boven) en ter plaatse van de huidige Europaweg-Noord (onder).
Bron: NIMH, toeg. nr. 405, inv. nr. 24 II-10.

2.3 Luchtoorlog

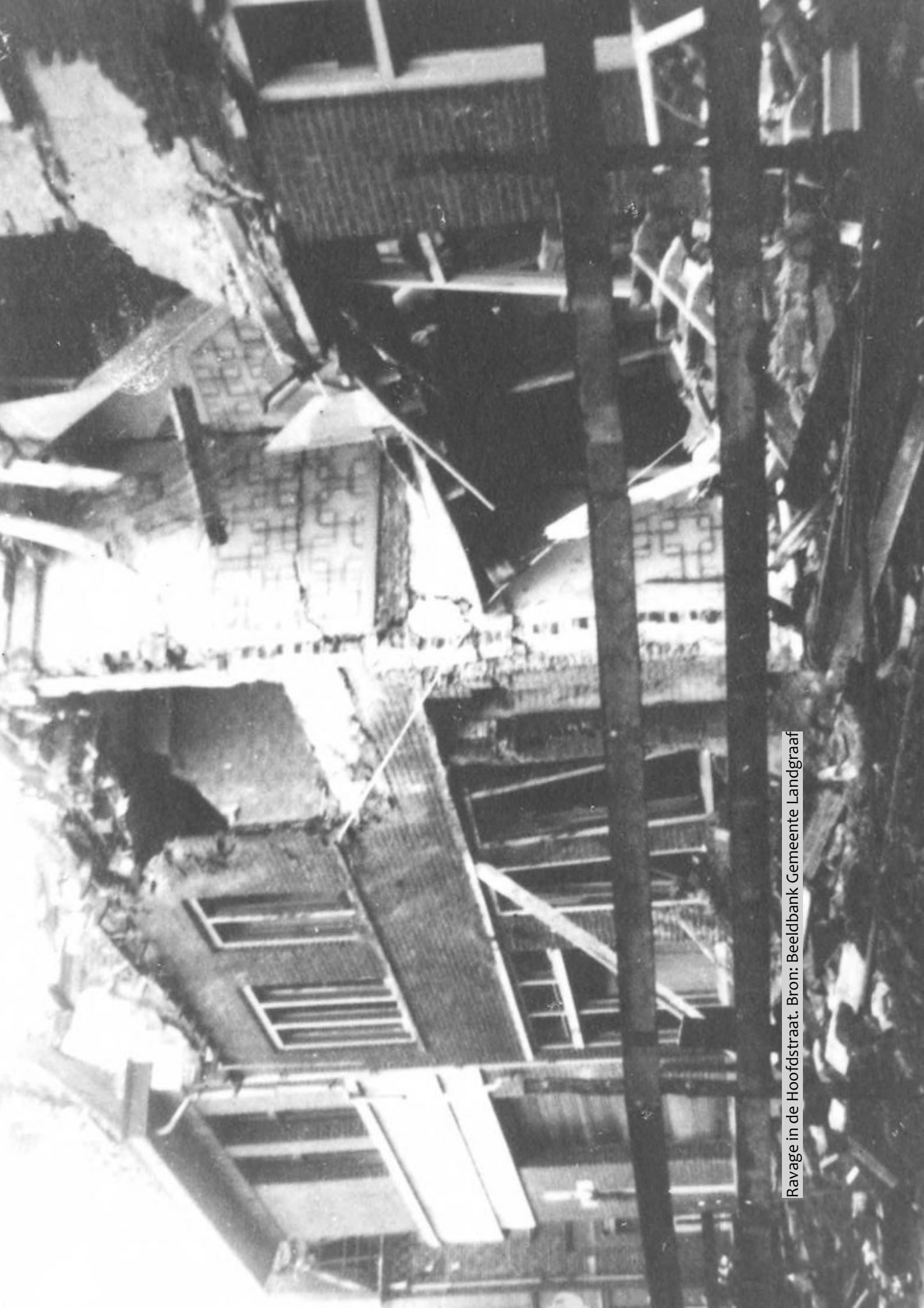
Hoewel de gemeenten Ubach over Worms, Schaesberg en Nieuwenhagen verschoond bleven van oorlogsgeweld in de meidagen van 1940, gold dit zeer zeker niet voor het overige gedeelte van de Tweede Wereldoorlog. Meermaals kregen de gemeenten te maken met het neerkomen van explosieven, al dan niet bewust afgeworpen door vliegtuigen. De eerste meldingen dateren al van mei/juni 1940, de laatste van eind januari 1945. In zijn totaliteit kwamen er bij circa veertig gelegenheden explosieven naar beneden, afkomstig van vliegtuigen. Onderstaand worden enkele van deze gebeurtenissen uitgelicht, beginnend op 15 februari 1941, toen Schaesberg werd getroffen door een toestel van het Brits Bomber Command.

Schaesberg, 15 februari 1941

Om 07:00 uur in de ochtend vielen in Schaesberg zes bommen, daarbij een grote ravage aanrichtend. Verschillende huizen raakten zwaar beschadigd en bij honderden huizen vlogen de ruiten eruit als gevolg van de explosies. Doden waren er ook te betreuren, een vrouw en een kind. Twee vrouwen en een kind raakten gewond. In het rapport van de gemeentepolitie wordt geschreven dat de bommen in de Hoofdstraat terecht kwamen en dat de bommen over een afstand van circa 80 meter waren ingeslagen. Percelen 43, 45 en 47 in de Hoofdstraat stortten gedeeltelijk in als gevolg van het oorlogsgeweld, hetzelfde gold voor de percelen 2 en 4 in de nabijgelegen Brugstraat. Ooggetuigen verklaarden desgevraagd dat het toestel laag had gevlogen en zich vanuit het noordoosten naar het zuidwesten had bewogen. Een verklaring voor de aanval kon men niet geven: van de aanwezigheid van militaire doelen was geen sprake. Gezien de locatie, gelegen op 200 meter afstand van de spoorlijn, kon deze infrastructuur weleens doelwit zijn geweest van het vliegtuig. Anderzijds, zo beargumenteerde men, zou het kunnen dat de piloot een aantal passerende bussen met mijnwerkers had aangezien voor een militaire colonne. Het bleef uiteindelijk gissen.

Figuur 6. Kaartmateriaal met daarop de inslagen (blauwe stippen) en de aangerichte schade (rood) als gevolg van de inslagen op 15 februari 1941. Bron: NA, toeg. nr. 2.04.53.15, inv. nr. 79.

Ravage in de Hoofdstraat. Bron: Beeldbank Gemeente Landgraaf

Wat kan hier nu precies gebeurd zijn? Om een antwoord te kunnen geven is onderzoek verricht in de stukken van de *Royal Air Force*, meer specifiek in de stukken van *Bomber Command*:

Op 15 februari 1941 voerde *No 2 Group* van *Bomber Command* overdag enkele aanvallen uit op verschillende doelen. Ieder van de betrokken toestellen was uitgerust met enkel vier bommen van het kaliber 250 lb, inhoudende dat deze eenheid met de betreffende bommenlast de aanval niet kan hebben uitgevoerd. De *RAF* voerde aanzienlijk meer nachtaanvallen uit, waarbij de toestellen van *No 2 Group* wat betreft bommenlast goed overeenkomen met het aantal afgeworpen bommen dat wordt gemeld door de bron vanaf de grond: vrijwel iedere *Bristol Blenheim* van deze eenheid was voorzien van vier stuks afwerpmunitie van het kaliber 250 lb en twee stuks afwerpmunitie van het kaliber 40 lb. Blijkens de *Operations Record Books (ORB)* van de betreffende *Squadrons* voerde geen van de toestellen echter een aanval uit om 07:00 uur in de ochtend. Ook uit de ORB van toestellen en *No 3 Group*, eveneens actief deze nacht, blijkt dat deze toestellen op het betreffende tijdstip geen aanvallen uitvoerden.

Uit de stukken van *No 5 Group* van *Bomber Command* blijkt dat deze eenheid met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid de aanval heeft uitgevoerd. *No 5 Group* voerde aanvallen uit met 22 *Handley Page Hampdens*, ieder voorzien van vier maal 500 lb en twee maal 250 lb bommen of een kleiner aantal van deze bommen. De toestellen behoorden tot drie *Squadrons*: *No 49*, *61* en *144*. In het ORB van *No 49 Squadron* wordt geschreven dat deze toestellen, met als doelwit Homburg in Duitsland, pas na 08:00 's morgens Britse tijd (GMT) (09:00 uur Nederlandse tijd, GMT+1) weer op hun basis terugkeerden. Niet alle toestellen bombardeerden het beoogde doelwit: *Hampden X.3037* kon bijvoorbeeld zijn doelwit niet vinden, er was teveel bewolking. De bommen werden vanaf 8.000 voet hoogte afgeworpen op *what were thought to be railway sheds*. Ook enkele andere toestellen bombardeerden alternatieve doelen waarbij de locatie niet altijd even duidelijk wordt vermeld. Een van deze locaties zou Schaesberg geweest kunnen zijn.

Anderzijds zou een *Hampden* van *No 144 Squadron* de uitvoerder van de aanval kunnen zijn geweest. In het ORB wordt bijvoorbeeld geschreven dat toestel *X.3055* vier maal 500 lb en twee maal 250 lb afwierp op een spoorplaats oostelijk van de Duitse plaats Moers. Dit gebeurde op 10.000 voet om 05:50 uur (06:50 uur Nederlandse tijd), door een gat in het wolkendeck. Een ander toestel van *No 5 Group* voerde (naar eigen zeggen) een bombardement op Broekhuizen uit, noordelijk van Venlo.

Wat betreft tijd van afwerpen en bommenlast komen de details goed overeen. Het kwam vaker voor dat de bemanning van een toestel dacht op een bepaalde plaats haar bommen te hebben afgeworpen, terwijl men in werkelijkheid op een heel andere locatie was geweest. Een verklaring voor de aanval dient daarom in deze hoek gezocht te worden. Concluderend kan worden gesteld dat de aanval moet zijn uitgevoerd door een toestel dat was uitgerust met 4 x 500 lb en 2 x 250 lb bommen. Geen van de toestellen van *No 5 Group* had meer bommen bij zich, wat betekent dat te Schaesberg geen blindgangers kunnen zijn achtergebleven als gevolg van het bombardement op 15 februari 1941.

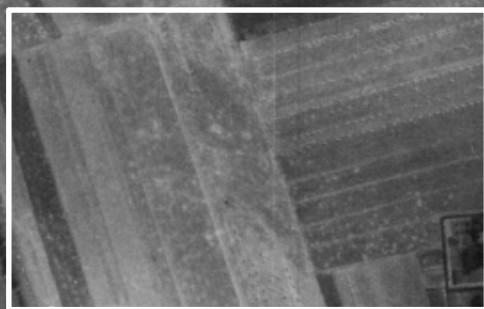

Brandbommen

Vooraf tijdens de eerste oorlogsjaren vielen er op grondgebied van de huidige gemeente Landgraaf tal van brandbommen, veelal submunitie van 4 lb om meer precies te zijn. In de bronnen wordt op 26 februari 1941 voor het eerst melding gemaakt van een dergelijk voorval: iets voor elfen 's avonds zouden er te Waubach in een weide twaalf brandbommen zijn neergekomen. Een exacte locatie wordt in de bronnen helaas niet geboden en op het luchtfotomateriaal zijn deze inslagen niet teruggevonden.

De omgeving van Waubach was niet de enige plaats waar explosieven zouden zijn neergekomen, ook te Schaesberg gebeurde een en ander. Tegen middernacht zouden hier vijftig brandbommen in het vrije veld zijn gevallen. In zijn rapport schrijft de veldwachter dat een groot aantal vliegtuigen van het noordwesten naar het zuidoosten vloog en in omgekeerde richting. Dit duurde van 21:30 uur tot 01:30 uur. Rond 23:30 vond een luchtgevecht plaats boven Schaesberg, waarna te Lichtenberg de vijftig explosieven neerkwamen. Een aantal van 38 stuks brandde gedeeltelijk op, de overige twaalf stuks volledig. De gedeeltelijk verbrande bommen zakten circa 80 centimeter in de grond, maar werden op 27 februari 1941 uitgegraven en op het politiebureau gedeponneerd. De bommen waren volgens het rapport zeshoekig met op het uiteinde een merk en jaartal: NOVOBAX 1938 en 1939. Blijkens de *Night Raid Sheets* moeten toestellen van *Bomber Command* verantwoordelijk zijn geweest voor de afwerpen op grondgebied van de gemeente Landgraaf. Verschillende toestellen waren die nacht uitgerust met 1000 lb, 500 lb, 250 lb, 40 lb en 4 lb. Laatstgenoemde type submunitie komt overeen met de beschrijvingen van aangetroffen CE.

Bij een volgende gelegenheid, in de nacht van 28 op 29 augustus 1941, kwamen te Strijthagen in de gemeente Schaesberg brandbommen neer. Dit keer ging het echter niet alleen om brandbommen (200 stuks) maar ook om brisantbommen. In het rapport van de veldwachter wordt geschreven dat hij de volgende dag onderzoek instelde, waaruit bleek dat in de boomgaarden gelegen tussen de Hoofdstraat-Schoolstraat-Baanstraat en Pieterstraat (plaatselijk genaamd Op de Baan) zes brisantbommen waren neergekomen, die allen ontploft waren. Van de bomkraters waren er drie van groot en drie van klein formaat. De kleine kraters hadden een diameter van 2 à 2,5 meter en een diepte van een meter. De grote exemplaren waren circa 7,5 tot 8 meter in doorsnee met een diepte van drie meter. Op een afstand van 500 meter van de kraters van de brisantbommen, gezien in zuidoostelijke richting, waren meerdere brandbommen neergekomen, op een perceel van twee hectare groot. In tegenstelling tot de eerdergenoemde inslagen van brandbommen, zijn de inslagen van 28 op 29 augustus 1941 wel zichtbaar op het geraadpleegde luchtfotomateriaal, zie onderstaand. Binnen het linkerkader zijn de inslagen van de brisantbommen te zien, binnen het rechterkader verschillende inslagen van brandbommen.

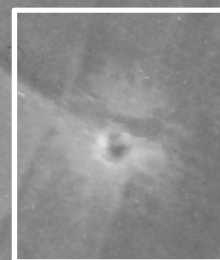
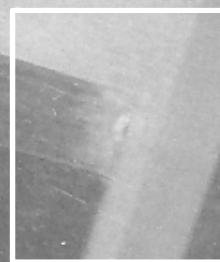
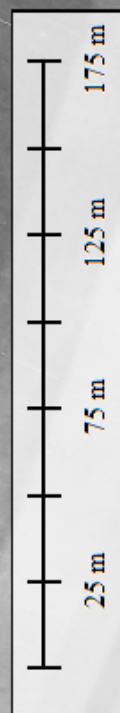
Waubach, 5 januari 1944

Een laatste voorbeeld van een bombardement dat het grondgebied van de gemeente Landgraaf trof, is dat van 5 januari 1944. Mogelijk werden de bommen afgeworpen door een Amerikaans toestel in nood. De Amerikaanse 8th Air Force voerde deze dag drie missies uit, waarbij bommenwerpers van de typen B-17 en B-24 werden ingezet om doelen in Frankrijk en België aan te vallen. Het is waarschijnlijk dat een van deze toestellen ter plaatse van de grens Landgraaf-Duitsland een noodafworp uitvoerde. Omtrent dit bombardement is vrij weinig bekend. In de stukken van de gemeente Ubach over Worms wordt slechts vermeld dat er twee brisantbommen in open veld waren gevallen, welke beiden tot ontploffing waren gekomen. Volgens het schadeoverzicht van de *Algemeen Gemachtigde voor den Wederopbouw en voor de Bouwnijverheid*, liep een stal van een boerderij lichte glasschade op. In de bronnen worden geen verdere aanknopingspunten vermeld, maar in dit geval bieden de luchtfoto's uitkomst. Op de volgende pagina wordt een uitsnede van een luchtfoto van 19 april 1944 getoond, met daarop bominslagen in Duitsland en Landgraaf. Twee inslagen bevinden zich op het grondgebied van wat destijds de gemeente Ubach over Worms betrof. Het is zeer waarschijnlijk dat deze twee inslagen de inslagen zijn waarnaar wordt verwezen in de bronnen.

Figuur 7. Een formatie B-17's.

Duitsland

Schaesberg, 4 februari 1944

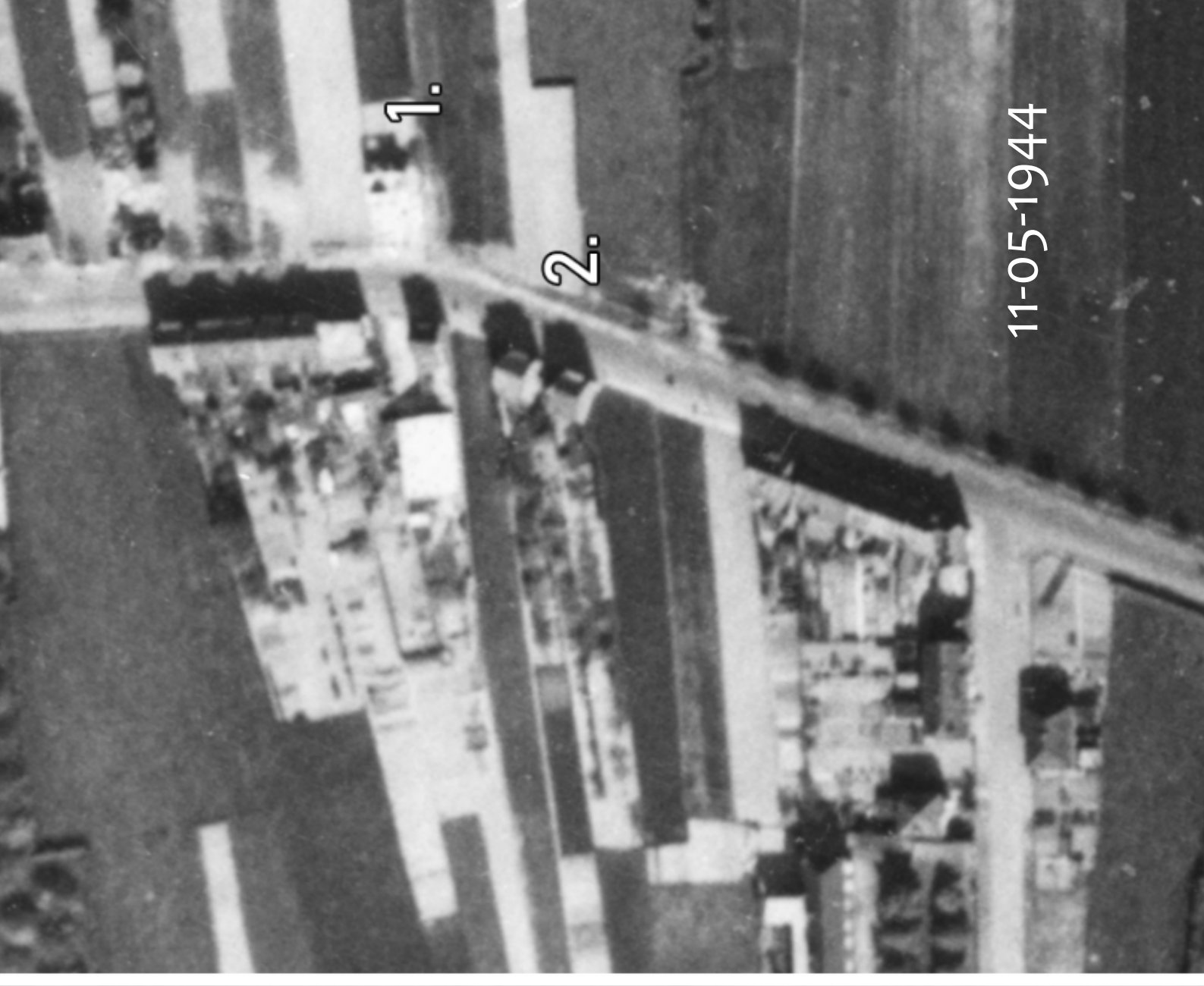
Te Schaesberg stortte op 4 februari 1944 's middags om 12:45 uur een Boeing B-17 G neer. Het toestel was geraakt door luchtafweergeschut van de 2., 3., 4. en 5. Batterie van de Schwere Flakabteilung 514 en door Duitse jagers. Voor vele inwoners van de gemeente Landgraaf is dit een zeer bekende vliegtuigcrash. Het toestel met serienummer 42-38030 behoorde tot het 337th Bomb Squadron en de 96th Bomb Group en werd gevlogen door een negenkoppige bemanning, ze werden uiteindelijk allen gevangengenomen door de Duitsers. Bommen had het toestel niet meer bij zich, deze waren eerder afgeworpen toen het toestel in de problemen was gekomen. Toen duidelijk werd dat het vliegtuig hoogte aan het verliezen was, werd door de bemanning munitie, pantserplaten en machiniegeweren naar beneden geworpen, het mocht echter niet baten. Stef Vievermans woonde destijds aan de Strijthagerweg 6 bij de ingang van de Oranje Nassaumijn II. Hij maakte het neerstorten van de B-17 van dichtbij mee:

Het ergste dat ik zelf beleefd en meegemaakt heb, is het neerstorten van een liberator op de Baanstraat in Schaesberg. Ik zat op de Mulo aan de Honingmannstraat. [...] Opeens hoorden we een vliegtuig heel laag overkomen, maar konden niets zien vanwege de sneeuwwolken. Enige seconden later zagen we twee parachutisten uit de wolken naar beneden komen, richting Strijthagen. Wij natuurlijk rennen, want dat wilden we wel even zien. Ik rende de Strijthagerweg af en aangekomen voorbij de villa van de hoofdingenieur zagen we in de verte een parachutist. Na nog ± 100 m gerend te zijn, hoorde ik opeens vanuit de richting van Terwinselen motorgeronk. Ik keek in die richting en zag een heel groot vliegtuig naar ik dacht recht op me af komen. Het schommelde met de vleugels. Hij passeerde me en de afstand was toch wel groter dan dat ik in eerste instantie gedacht had. Ik bleef hem nakijken en zag dat hij ter hoogte van de woningen van de families Mertens en Lenssen van de Baanstraat aan de grond kwam, met de linkervleugel alle platanen die daar stonden omvegend. Hij schoof over de grond door en kwam met een grote klap tegen de woning van Mevissen. Daar was het net of iemand een emmer brandende benzine tegen de gevel gooide. Alles stond meteen in de fik. [...] Na een paar minuten begon het te knallen toen de in het vliegtuig aanwezige munitie begon te ontploffen. [...] Weken later gingen we in de ruïnes zoeken naar mica (van de ramen), hiervan werden alle mogelijke sieraden gemaakt, en tevens aluminium buisjes. [...] Het mooiste vonden we echter de mitrailleurkogels die er nog in groten getale te vinden waren.

Ten behoeve van het in kaart brengen van deze gebeurtenis, is luchtfotomateriaal van voor en na de gebeurtenis geraadpleegd (2 september 1941 en 11 mei 1944). De gevolgen van deze gebeurtenis bleken duidelijk zichtbaar op het luchtfotomateriaal. Onderstaande foto's tonen de voor en de na situatie: op de luchtfoto van voor de gebeurtenis is te zien hoe langs de Baanstraat tal van platanen aanwezig zijn, terwijl een gedeelte van deze bomen na de gebeurtenis bij nummer 2 afwezig is. Het pand ter plaatse van nummer 1 betreft het pand waartegen de bommenwerper tot stilstand kwam.

02-09-1941

2.

1.

11-05-1944

2.5 Verdedigingswerken

Eén van de collecties welke standaard wordt geraadpleegd wanneer er een vooronderzoek wordt uitgevoerd, is collectie 575 van het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH). In deze collectie zijn duizenden door het verzet getekende kaarten van Duitse verdedigingswerken aanwezig. Tijdens het raadplegen van de collectie werden geen gegevens met betrekking tot de gemeente Landgraaf gevonden. Dit betekent niet dat er in de gemeenten Ubach over Worms, Nieuwenhagen en Schaesberg geen verdedigingswerken aanwezig waren. Met name uit de literatuur en uit de luchtfotoanalyse is gebleken dat er ter plaatse van het grondgebied van de huidige gemeente Landgraaf verschillende verdedigingswerken aanwezig waren, in de vorm van loopgraven, schuttersputten en geschutopstellingen. Het gaat in onderhavig geval met name om de aanwezigheid van honderden Amerikaanse stellingen, welke vanaf halverwege september 1944 werden aangelegd met als doel de Duitse posities in Duitsland te kunnen beschieten. Onderstaand worden enkele voorbeelden van op het luchtfotomateriaal gesignaleerde geschutopstellingen getoond (ter plaatse van Schaesberg), veelal vergezeld van schuttersputten/munitieopslagplaatsen.

Figuur 8. Amerikaanse artillerie, deels ingegraven in het veld.

2.6 Bevrijding

Begin september 1944 was in de gemeenten Ubach over Worms, Schaesberg en Nieuwenhagen te voelen dat de bevrijding op komst was. Steeds meer Duitse soldaten trokken door de gemeenten richting het noorden, op de vlucht voor de geallieerde opmars. Voordat het volledige grondgebied van de huidige gemeente Landgraaf definitief bevrijd was zou het echter nog meer dan een maand duren. De drie gemeenten werden door de Duitsers niet zwaar verdedigd, wel werden er enige maatregelen genomen om het de Amerikanen moeilijk te maken: op verschillende plaatsen werden haastig mijnen gelegd en door Duitse *Sprengkommando's* werden vernielingen uitgevoerd. Dit laatste gebeurde onder meer in de Limburgse mijnen en ter plaatse van de spoorbrug te Schaesberg, welke werd opgeblazen. Voor de burger betekenden deze vernielingen dat de stroom- en watertoevoer werd afgesloten. Duitse troepen namen her en der hun posities in, bijvoorbeeld bij Het Streeperkruis. Tot echte man-tot-man-gevechten kwam het daar overigens nooit: de Duitsers waren met achterlating van hun uitrusting al verdwenen voordat de eerste Amerikanen hier arriveerden. In Lauradorp werd in de tuin van de Salesianen van Don Bosco Duits geschut geplaatst, dat vrijwel meteen weer werd weggenomen. De soldaten trokken verder.

Het gerommel van geschut en machinegeweervuur kon in die eerste twee weken van september 1944 goed worden gehoord, maar pas op 16 september 1944 vielen de eerste granaten op het grondgebied van de huidige gemeente Landgraaf: rond 11:00 uur in de ochtend begonnen de beschietingen op Schaesberg, tegen 14:00 uur intensiverde het vuur. Ter plaatse van het kruispunt bij de Streep sloegen enkele tientallen granaten in. Diezelfde dag nog arriveerden de eerste Amerikanen in het dorp. De Duitsers boden over het algemeen weinig weerstand en trokken relatief snel weg, waarna de Amerikanen her en der hun geschut positioneerden en hun posities innamen in de weilanden en in gebouwen.

Voor alle drie de gemeenten gold dat de komst van de Amerikanen niet inhield dat de oorlog voorbij was, verre van zelfs. Tot halverwege november 1944 zouden er in het gebied granaten neerkomen, vooral in de periode van halverwege september 1944 tot halverwege oktober 1944. Veruit de meeste Duitse granaten vielen op grondgebied van de gemeente Ubach over Worms, vooral te Rimborg en omgeving. Pas na de Amerikaanse oversteek over de Worm (onder andere bij Rimborg) op 2 oktober 1944 werden de beschietingen geleidelijk minder in aantallen en intensiteit. Deze oversteek ging overigens ook niet zonder slag of stoot, de plaats Rimborg raakte zwaar beschadigd.

De gevolgen van de laatste oorlogsontwikkelingen zijn duidelijk zichtbaar op het geraadpleegde luchtfotomateriaal, daarnaast kan op basis van de ruiming van de EOD een duidelijk gebied worden afgebakend dat zwaar werd getroffen door Duitse artilleriebeschietingen. Onderstaande afbeeldingen tonen een aantal voorbeelden van oorlogshandelingen die bovenstaand worden beschreven, beginnende met de opgeblazen spoorbrug te Schaesberg, gevolgd door inslagen van geschutmunitie.

Voor het opblazen

Foto 4100 (9 september 1944)

Na het opblazen, deels hersteld

Foto 2005 (11 februari 1945)

Granaatinslagen te Rimbung

2.7 Eindproducten

Op basis van het geheel aan oorlogshandelingen en overige relevante gebeurtenissen (weergegeven in de chronologische gebeurtenissenlijst) heeft BeoBOM kaartmateriaal opgesteld. Op de zogenaamde inventarisatiekaart zijn deze oorlogshandelingen en gebeurtenissen ingetekend. De tweede kaart betreft de bodembelastingkaart, waarop het geheel van verdachte gebieden inzichtelijk is gemaakt. De verdachte gebieden zijn afgebakend conform het WSCS-OCE. Op de kaart zijn de volgende verdachte gebieden te onderscheiden:

Verdacht gebied afwerpmunitie (afgeworpen)

- Afgebakend middels analyse van kraterpatronen, met inachtneming van luchtfotocorrectie (horizontaal)
- Afgebakend op basis Deltaresmodel/sonderingen DINOloket (verticaal)

Verdacht gebied submunitie (afgeworpen)

- Afgebakend middels analyse van kraterpatronen en getroffen locaties op basis van luchtfotoanalyse, met inachtneming van luchtfotocorrectie (horizontaal)
- Afgebakend op basis sonderingen DINOloket (verticaal)

Verdacht gebied geschutmunitie (verschoten)

- Afbakening situationeel bepaald op basis bekende inslagen en vondsten geschutmunitie, (horizontaal)
- Afgebakend op basis sonderingen DINOloket (verticaal)

Verdacht gebied geschutmunitie (achtergelaten)

- Locaties opstellingen afgebakend conform in het WSCS-OCE vermelde buffer, met inachtneming van luchtfotocorrectie (horizontaal)
- Afgebakend op basis voorschriften stellingbouw (verticaal)

Verdacht gebied klein-kaliber munitie, handgranaten, geweergranaten, (munitie voor) granaatwerpers, geschutmunitie (achtergelaten)

- Locaties schuttersputten/munitieopslagen afgebakend conform in het WSCS-OCE vermelde methode, met inachtneming van luchtfotocorrectie (horizontaal)
- Afgebakend op basis voorschriften stellingbouw (verticaal)

Verdacht gebied klein-kaliber munitie, handgranaten, geweergranaten, (munitie voor) granaatwerpers (achtergelaten)

- Locaties loopgraven afgebakend conform in het WSCS-OCE vermelde methode, met inachtneming van luchtfotocorrectie (horizontaal)
- Afgebakend op basis voorschriften stellingbouw (verticaal)

Verdacht gebied klein-kaliber munitie, handgranaten, geweergranaten, (delen van) wapens (achtergelaten)

- Locaties schuttersputten/dumplocaties afgebakend conform in het WSCS-OCE vermelde methode, met inachtneming van luchtfotocorrectie (horizontaal)

- Afgebakend op basis voorschriften stellingbouw (verticaal)

Verdacht gebied klein-kaliber munitie, handgranaten (achtergelaten)

- Locaties wapenopstellingen afgebakend conform in het WSCS-OCE vermelde methode, met inachtneming van luchtfotocorrectie (horizontaal)
- Afgebakend op basis voorschriften stellingbouw (verticaal)

Voor een nadere uitleg m.b.t. de afbakening wordt verwezen naar de chronologische gebeurtenissenlijst en GIS-data.

Bijlage 1. Geraadpleegde literatuur

Literatuur

- Amersfoort, H. en Kamphuis, P., Mei 1940. *De strijd op Nederlands grondgebied* ('s-Gravenhage 2012).
- Arn, E.C. en Mushkat, J. (red.), *Arn's War. Memoirs of a World War II Infantryman, 1940-1946* (z.p. 2005).
- Baghus, P., *De slag om de Roerdriehoek: het Duitse bruggehoofd tussen Maas en Roer, september 1944-januari 1945* (Baarn 1984).
- Baghus, P., *Ontmoeting met de bevrijding: de ouverture in Limburg 1944-1945* (Baarn 1985).
- Born, S., *Sporen uit het verleden in Landgraaf: maak kennis met sporen uit het verleden van: Schaesberg, Lauradorp en Rimburch (Landgraaf 2008).*
- Brongers, E.H., *Een dag oorlog in Zuid-Limburg: 1940* (Baarn 1990).
- Brongers, E.H., *Oorlog in Zuid-Limburg, 10 mei 1940* (Soesterberg 2005).
- Eversteijn, T., *Bombardementen, raketbeschietingen, neergekomen V-wapens en militaire vliegtuigverliezen in de periode 10 mei 1940 - 5 mei 1945* (z.p. 2011).
- Gerritsen, G., *Heuvelland bevrijd: verhalen over bezetting en bevrijding van het Heuvelland* (z.p. 2004).
- Goossens, H., *D-day voor Ubach over Worms* (Eygelshoven-Kerkrade 1994).
- Goossens, H.M.H. e.a., *Rimburch Lauradorp d'r Busj in ouw bilder* (Landraaf z.j.).
- Goossens, H.M.H., Gielen, A.J.M., *Ubach over Worms in oude ansichten* (Zaltbommel 1975).
- Goossens, H.M.H., *Ubach over Worms van Overworms kwartier tot gemeente Landgraaf* (Ubach over Worms 1981).
- Goossens, H.M.H., Dortants, H., *Woabich-Grunsjtroat in ouw bilder* (Landgraaf 2003).
- Gouverne, J.G.M.J., *US Army in Zuid-Limburg, 1944-1945* (Maarheeze 2011).
- Haarbosch-Toussaint, L., Silvertand, H., Verreck, A., *De oud-strijders en hun kapel: Rimburch 1940-1945* (Rimburch 1991).
- Heemkundekring Landgraaf, *De Schaesbergse mijn ON II/Staatsmijn Wilhelmina* (Landgraaf 2016).
- Heemkundekring Landgraaf, *Een ramp in de Groenstraat op 22 januari 1945* (z.p. z.d.).
- Heijden, Van der, R.P.W.J.M., *'Tussen angst en honger. Facetten van het leven in de Oostelijke Mijnstreek tijdens de Tweede Wereldoorlog', Het Land van Herle 3* (1994).

- Hollewijn, B., *Brandende aarde: een brok geschiedenis van de mijnstreek* (Bussum 1952).
- Huurman, C., *Het spoorwegbedrijf in oorlogstijd, 1939-'45* (Eindhoven 2001).
- Kessels-van Rijswijk, M., *Limburgse oorlogsmonumenten* (Merselo 2014).
- Klep, Christ en Ben Schoenmaker (red.), *Bevrijding van Nederland 1944-1945. Oorlog op de flank* ('s Gravenhage 1995).
- Knebel, L.F.G., 'Een Waubachse Duitser bevrijd in september 1944', *Jaarboek Heemkundekring Landgraaf* (2004).
- Knebel, G., *Ich bin oet ftsig: herinneringe an Woabich* (Rotterdam 2014).
- Knotter, A. (red.), *Limburg kolenland: studies over de geschiedenis van de Limburgse kolenmijnbouw* (Zwolle 2015).
- Korthals-Altes, A., *Luchtgevaar. Luchtaanvallen op Nederland 1940 – 1945* (Wormer 1984).
- Mans, H.J., Cammaert, A.P.M., *Limburgse monumenten vertellen, 1940-1945: gedenktekens van oorlog, verzet en bevrijding* (Maastricht 1944).
- Middlebrook, M. en Everitt, C., *The Bomber Command War Diaries. An operational reference book 1939-1945* (Surrey 2011).
- Molenaar, F.J., *De luchtverdediging in de meidagen 1940 (2 delen)* ('s-Gravenhage 1970).
- Mulders, H., 'Herinneringen aan de 2e wereldoorlog II', *Heemkundevereniging Landgraaf* 26 (2010).
- Mulders, H., 'Herinneringen aan de 2e wereldoorlog III', *Het Bulletin* 3 (2010).
- Nierstrasz, V. E. e.a., *De strijd op Nederlands grondgebied tijdens de Wereldoorlog II, diverse delen* ('s-Gravenhage).
- Noordermeer, J.R., *Fifty years of My Life (1939 – 1990) A Memoir by Jeff R. Noordermeer* (z.p. z.d.).
- Paffen-Heuts, L., Vanderbroeck, M., *Gedenkboek Mariaschool Nieuwenhagerheide 1927-1983* (Nieuwenhagen 1983).
- Pütz, R., *Duel in de wolken. De luchttoerlog in de gevarendriehoek Roermond-Luik-Aken* (Amsterdam 1994).
- Schiffelers, J., *Landgraaf 65 jaar bevrijd* (Landgraaf 2010).
- Schiffelers, J., *Landgraaf 70 jaar bevrijd* (Landgraaf 2014).
- Schiffelers, J., Odekerken, J., *Van het straatdorp Scheijdt, d'r Sjeet tot Hoofdstraat en de ontwikkelingen van een straatdorp met enkele gehuchten tot de gemeente Schaesberg: deel 1* (Landgraaf 2011).
- Schiffelers, J., Odekerken, J., *Van het straatdorp Scheijdt, d'r Sjeet tot Hoofdstraat en de ontwikkelingen van een straatdorp met enkele gehuchten tot de gemeente Schaesberg: deel 2* (Landgraaf 2014).
- Schobre, J., 'Muziek in de regio: de Leender Choralen 1943-1953', *Land van Herle* 3 (2006).
- Schramm, P.E., *The German Wehrmacht in the last days of the war (1 January – 7 May 1945)* (z.p.).

- Silvertant, J., *De Zuidlimburgse mergelgroeven in het Duitse oorlogsplan 1943-1944* (Maastricht 2004).
- Smeets, P.J., *Schaesberg in oude ansichten* (Zaltbommel 1975).
- Steinen, H., *Nieuwenhagen gisteren: een aanzet tot de beschrijving van de geschiedenis van Nieuwenhagen* (Landgraaf 1999).
- *United States Army, Combat history of the 119th Infantry Regiment* (z.p. 1946).
- Vievermans, S., *'De oorlog 1940-1945', Jaarboek Heemkundekring Landgraaf* (2010).
- Wachelder, S., *Our liberators, our friends* (Heerlen 1945).
- Weelen, P.J.M., *Limburg bevrijd* (Ljubljana 1995).
- Winthagen, H., *Mijn oorlog en mijn bevrijding. Tweede Wereldoorlog* (z.p. 2014).
- Zwanenburg, G.J., *En nooit was het stil... Kroniek van een luchtoorlog* (2 dln., z.p., z.j.).

Bijlage 2. Geraadpleegd archiefmateriaal

Gemeentearchief Landgraaf (GL)

101 Inventaris gemeente Schaesberg

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
101	527	Verzamelmep met correspondentie, rapporten en lijsten van krijgsverrichtingen, militairen, gijzelaars en oorlogsvrijwilligers in de Tweede Wereldoorlog	Ja
	1507	Inzameling en vernietiging	Nee, enkel betrekking op inlevering jachtgeweren, vergrunningen etc.
	1903	Instelling en opheffing gemeentelijke luchtbeschermingsdienst en gemeentelijk luchtverdedigingsplan	Nee, organisatorisch van aard en niet CE-gerelateerd
	2104	Overzicht oorlogsgraven	Nee, niet direct CE-gerelateerd
	2159	Verslagen brandweer en brandblusmiddelen	Nee, enkel vooroorlogse stukken
	2190	Afzonderlijke gevallen van mijnschade	Nee, geen schade als gevolg van mijnen zijnde CE, maar de staatsmijnen
	2481	Aanbrengen wegversperring weg naar Eygelshoven	Nee, niet direct CE-gerelateerd
	2487	Vergoedingen voor inkwartiering van en aangerichte schade door geallieerde militairen: Aretz t/m Lonij	Nee, schade niet direct CE-gerelateerd (inkwartiering, vernieling etc.)
	2488	Vergoedingen voor inkwartiering van en aangerichte schade door geallieerde militairen: Meulenberg t/m Zdrojewski	Nee, schade niet direct CE-gerelateerd (inkwartiering, vernieling etc.)

103 Inventaris gemeente Nieuwenhagen

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
103	1159	Kennisgevingen van overlijden en lijsten van ingezetenen die tijdens de oorlog zijn omgekomen	Nee, niet direct CE-gerelateerd
	1215	Bijzondere maatregelen (van algemene aard) van hogerhand; opgaven en inlichtingen	Nee, niet direct CE-gerelateerd
	1216	Oorlogsschade: voorlopige aangiften A t/m J	Nee, er wordt wel oorlogsschade gemeld maar geen concrete oorzaken
	1217	Oorlogsschade: voorlopige aangiften K t/m R	Nee, er wordt wel oorlogsschade gemeld maar geen concrete oorzaken
	1218	Oorlogsschade: voorlopige aangiften S t/m Z	Nee, er wordt wel oorlogsschade gemeld maar geen concrete oorzaken
	1219	Oorlogsschade: aan woningen van woningvereniging Het Goede Huis	Ja
	1220	Oorlogsschade: aan gemeentelijk eigendom	Ja
	1222	Schade-aangiften wegens vorderingen en/of gebruik van goederen door militairen	Nee, schade niet direct CE-gerelateerd (inkwartiering, vernieling etc.)

104 Inventaris gemeente Ubach over Worms

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
104	435	Overzicht en correspondentie omtrent begravingen van gesneuvelde Nederlandse en Duitse militairen tijdens de oorlog	Ja
	955	Correspondentie inzake de vestiging van een wapendepot (bedrijfsterrein/opslagplaats) van Amerikaans militair materieel in de Oostelijke Mijnstreek	Nee, geen betrekking op tijdens de oorlog achtergebleven CE
	962	Brandrapporten vrijwillige brandweer	Nee, geen branden als gevolg van oorlogsgeweld
	1261	Claims herstelbetalingen oorlogsschade: aangifteformulieren	Ja
	1262	Claims herstelbetalingen oorlogsschade: aanvraag herstelbetalingen	Ja

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
	1263	Claims herstelbetalingen oorlogsschade: afgewikkelde rekeningen	Ja
	1674	Opname van oorlogsschade aan huizen en andere gebouwen	Ja
	1697	Maandrapporten politie	Ja
	1703	Bekendmakingen en maatregelen van uiteenlopende aard	Nee, niet direct CE-gerelateerd
	1711	Correspondentie verband houdende met de voorbije bezetting en de bevrijding	Ja
	1712	Claims herstelbetalingen oorlogsschade: aangifte en afwikkeling, alfabetisch op naam	Ja

LA-8 Inventaris gemeente Landgraaf

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
LA-8	0002	Namen van wegen, straten, pleinen en huisnummers. Toekenning van huisnummers in straatnamen: letters A-J	Geraadpleegd t.b.v. het in kaart brengen oorlogshan-delingen
	0004	Herindeling. Kaarten grondgebied gemeente Landgraaf in het kader van de herindeling, deel I	-
	0005	Herindeling. Kaarten grondgebied gemeente Landgraaf in het kader van de herindeling, deel II	-
	0031	Namen van wegen, straten, pleinen en huisnummers. Correspondentie over de wijzigingen straatnaamgeving ten gevolge van de herindeling	-
	0052	Toekenning van wegen, straten, pleinen en huisnummers. Toekenning en wijziging van namen van wegen, straten en pleinen	-
	0053	Namen van wegen, straten, pleinen en huisnummers. Deelkaart gemeente Landgraaf [sic]; staatnaam- en huisnummerkaart op een kadastrale ondergrond; kaart 1 – 22, schaal 1:2000	-
	0058	Namen van wegen, straten, pleinen en huisnummers. Toekenning van huisnummers in de straatnamen: letters K-Z	-

Regionaal Historisch Centrum Limburg (RHCL)**04.05 Kabinet van de Commissaris der Koningin in Limburg, 1914-1944**

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
04.05	947	Stukken betreffende verzameling van onbeheerd verspreid liggende of opgeborgten militaire munitie, 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf

04.11 Commissaris van de Koningin in Limburg, 1944-1990

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
04.11	589	Stukken betreffende het opruimen van landmijnen en ander explosief materiaal, 1944-1949	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf

06.22 Stichting Herstel Limburg

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
06.22	294	Opgaven oorlogsschade	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf

06.24 Provinciale Waterstaat, (1881) 1948-1987 (1994)

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
06.24	187	Overzichten van de herstelkosten van oorlogsschade aan wegen en bruggen, 1950-1951	Niet aanwezig bij archiefbezoek

07.E09 Militair Gezag Limburg, 1944-1947

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
07.E09	30	Bom-en mijnopruiming en ander oorlogstuig-Algemene correspondentie en rapporten	Nee, enkel Noord-Limburg

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
	41	Luchtbescherming en Brandweer-algemeen-	Nee, niet direct CE-gerelateerd
	42	Mijnen en projectielen, aangiften, opruiming en rapporten betreffende.-	Ja
	43	Mijnen, projectielen en ander oorlogstuig-correspondentie betreffende.-	Ja
	66	Opgaven van gemeenten i.z. ligging van mijnenvelden met schetskaartjes en kladopgaven van geruimde mijnen, soort vermeldende	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	67	Correspondentie i.z. luchtbescherming, opruiming van mijnen, enz.; personeelslast	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	142	Landbouwherstel; opruiming mijnen en begroting	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf

Nationaal Archief Den Haag (NA)

2.13.210 Defensie / Cie. Proefneming

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
2.13.210	23	Staten houdende opgaven van plaatsen waar mogelijk onontploffte projectielen zijn gevonden, die wel of niet geruimd zijn,, 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	24	Stukken betreffende het ruimen van landmijnen en het beschikbaar stellen van personeel, ingedeeld naar gebied,, 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	25	Ingekomen en minuten van uitgaande stukken inzake aanvragen tot het ruimen van onontploffte (water)mijnen en personeelsaangelegenheden, 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	26	Ingekomen en minuten van uitgaande stukken inzake aanvragen tot het ruimen van onontploffte (water)mijnen en personeelsaangelegenheden (1941)	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	28	Lijsten met opgave van personeel en afwikkeling van de afdeling belast met het onschadelijk maken van niet gesprongen munitie en vliegtuigbommen (1941-1942)	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf

2.16.82 Isp.-Gen. Verkeer

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
2.16.82	1260	Ongevallen. Hoofd- en locaalspoorwegen, 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	1261	Ongevallen. Hoofd- en locaalspoorwegen, 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	1262	Ongevallen. Hoofd- en locaalspoorwegen, 1942	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	1263	Ongevallen. Hoofd- en locaalspoorwegen, 1943	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	1264	Ongevallen. Hoofd- en locaalspoorwegen, 1944	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf

2.04.53.15 Isp. Bescherming Bevolking Luchtaanvallen

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
2.04.53.15	47	Ingekomen en minuten van uitgegane brieven van en aan diverse overheidsinstellingen (1940 – 1941) Commissaris der Koningin in de provincie Limburg (1940 – 1941)	Ja
	79	Meldingen en processen -verbaal ontvangen van gemeenten over geallieerde luchtactiviteiten (1940-1941) Limburg	Ja

2.13.25 Militair Gezag

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
2.13.25	1563	Rapporten betreffende bom- en granaatslagen en de organisatie van luchtbeschermingsdiensten in gemeenten in Zeeland, Noord-Brabant en Limburg	Ja
	1567	Stukken betreffende de opsporing en ruiming van mijnen en andere explosieven	Ja

2.04.110 BiZa / Korps Hulpverleningsdienst

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
2.04.110	20-22	Registers met krantenknipsels inzake explosieven (1945-1959)	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	27	Register met krantenknipsels inzake ongevallen met oorlogstuig (1965-1970)	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	53	Kring Tilburg en Kring Venlo (1956 dec. - 1957 dec.)	Ja
	54	Kring Barneveld, Kring Zeeland en Kring Amsterdam (1954 dec. - 1955 dec.)	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	55	Kring Barneveld, Kring Zeeland en Kring Amsterdam (1955 dec. - 1956 dec.)	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	56	Kring Barneveld, Kring Zeeland en Kring Amsterdam (1956 dec. - 1957 dec.)	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	57	Kring Barneveld, Kring Amsterdam, Kring Tilburg en Kring Venlo (1957 dec. - 1958 dec.)	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf

2.08.88 FIPULI

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
2.08.88	145	Stukken betreffende de vergoeding van de kosten die uitgegeven zijn voor de ruiming van explosieven, door de gemeenten. 1940 – 1979; Neede-Oirschot	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	148	Stukken betreffende de vergoeding van de kosten die uitgegeven zijn voor de ruiming van explosieven, door de gemeenten. 1940 – 1979; Sas van Gent-Susteren	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	149	Stukken betreffende de vergoeding van de kosten die uitgegeven zijn voor de ruiming van explosieven, door de gemeenten. 1940 – 1979; Termunten-Veere	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf

2.19.224 Ned. Rode Kruis

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
2.19.224	249	Verslagen over de werkzaamheden van de militair-commissarissen, kring-commissarissen en afdelingen gedurende oorlogsdagen in 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
		N-Z	

Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD)**077 Generalkommissariat für das Sicherheitswesen (Höhere SS- und Polizeiführer Nord-West)**

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
077	1328	Dagberichten van de Befehlshaber der Ordnungspolizei Den Haag betreffende vijandelijke luchtaanvallen, 1940-1941	Ja
	1332	Stukken betreffende het tot spergebied verklaren van en de evacuatie uit de kuststrook, alsmede de uitwijzing van zigeuners uit de Sicherheitszone, 1940-1943	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	1735	Lagemeldingen van de diverse Verbindungsoffiziere, 1944	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	1759	Berichtgevingen betreffende neergekomen vliegtuigen, 1943	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	1801	Register van de Technische Nothilfe Befehlsstelle met vermelding van de verrichte werkzaamheden, 1944	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf

216k Departement van Justitie

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
216k	179	Hoofinspectie Luchtbeschermingsdienst: ingekomen en minuten van uitgegane stukken, 16 december 1942 – 21 november 1944	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	180	Rapporten van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politiekorpsen en de Marechaussee inzake het geven van het sein luchtalarm, het neerstorten van vliegtuigen en vliegtuigonderdelen en de vondst van niet-ontplofte explosieven, 23 juni 1943 - 28 april 1944	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	185	Echt-Zwolle	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
	186	Meldingen van verschillende gemeenten betreffende ongevallen, beschietingen, bombardementen en het afwerpen van (lege) benzinetanks door vliegtuigen	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf

226B Bureau Inlichtingen - Hoofdbureau Londen

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
226B	124	27 oktober 1944-14 februari 1945	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	125	15 februari-16 april 1945	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	126	z.d.	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf

244 Europese dagboeken en egodocumenten

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
244	1044	Wijnen, P.D.H.A. (dagboek)	Ja
	1526	Seldenrath, Suze (dagboek)	Nee, niet direct CE-gerelateerd
	1725	Maes, Hendrik (dagboek)	Nee, niet direct CE-gerelateerd

o86 Beauftragten des Reichskommissars 1940-1945

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
o86	392	Rapport aan de Generalkommissar zur besonderen Verwendung betreffende een schietincident met dodelijke afloop in Nieuwenhagen, 1941	Nee, niet direct CE-gerelateerd

190a Groep Albrecht 1943-1947

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
190a	61	Rapporten, berichten, kaarten en schetsen, afkomstig van de diverse sectoren van de groep Albrecht Julianadorp-Nootdorp	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	63	Rapporten, berichten, kaarten en schetsen, afkomstig van de diverse sectoren van de groep Albrecht Santpoort-Voorschoten	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	64	Rapporten, berichten, kaarten en schetsen, afkomstig van de diverse sectoren van de groep Albrecht Waddinxveen-Zwammerdam	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	87	Zuid-Nederland, t.w. de provincies Noord-Brabant en Limburg alsmede het land van Heusden en Altena, de Bomme-lerwaard en de Biesbosch: algemeen en overzichten, samengesteld uit berichten, afkomstig van meerdere steden en dorpen in Noord-Brabant en Limburg	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	88	Zuid-Nederland, t.w. de provincies Noord-Brabant en Limburg alsmede het land van Heusden en Altena, de Bomme-lerwaard en de Biesbosch: algemeen en overzichten, samengesteld uit berichten, afkomstig van meerdere steden en dorpen in Noord-Brabant en Limburg (vervolg)	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	89	Zuid-Nederland, t.w. de provincies Noord-Brabant en Limburg alsmede het land van Heusden en Altena, de Bomme-lerwaard en de Biesbosch: algemeen en overzichten, samengesteld uit berichten, afkomstig van meerdere steden en dorpen in Noord-Brabant en Limburg (vervolg)	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	96	Rapporten, berichten, kaarten en schetsen, afkomstig van de diverse sectoren van de groep Albrecht Neerbosch-Overloot	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	104	Rapporten, berichten, kaarten en schetsen, afkomstig van de diverse sectoren van de groep Albrecht Zuid-Limburg en de Staatsmijnen	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	115	Map, bevattende fotografische reproducties van diverse door de groep Albrecht vervaardigde berichten, rapporten en schetsen, alsmede enkele microfilms, 1945.	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	116	Map, bevattende fotografische reproducties van diverse niet nader gerubriceerde notities en berichten (merendeels in handschrift), afkomstig van de groep Albrecht, z.d..	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	117	Map, bevattende fotografische reproducties van diverse niet nader gerubriceerde notities en berichten (merendeels in handschrift), afkomstig van de groep Albrecht, (vervolg) z.d..	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	122	Portefeuille, bevattende door de groep Albrecht verzamelde of vervaardigde schetsen, tekeningen, plattegronden e.d. van bunkers en andere verdedigingswerken, z.d..	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	123	Portefeuille, bevattende door de groep Albrecht verzamelde of vervaardigde kaarten en plattegronden van diverse, niet nader geordende steden en dorpen in Nederland, z.d..	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	124	Portefeuille, bevattende door de groep Albrecht verzamelde of vervaardigde kaarten en plattegronden van diverse, niet nader geordende steden en dorpen in Nederland, z.d..	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	125	Portefeuille, bevattende door de groep Albrecht verzamelde of vervaardigde kaarten en plattegronden van diverse, niet nader geordende steden en dorpen in Nederland, z.d..	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
	140	Bevrijdingsrapporten, 1945	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf

215 Collectie Duitse instellingen buiten Nederland (CDI)

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
215	102a	Rü-In Nederl. KTB 40 - sept 42.	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	102b	Rü-In Nederl. KTB okt 42 - dec 43.	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	102c	Rü-In Nederl. KTB jan - nov 44.	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	103i	OKW Wi Rü Rü-In N; Lageberichte 1944.	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	104a	OKW Wi Rü Wwi-O Nied; KTB 1943.	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	104b	OKW Wi Rü Wwi-O Nied; KTB jan - mrt 44.	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	104c	OKW Wi Rü FWi-O b. WBN; KTB apr - juni 44.	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	104d	OKW Wi Rü rapporten van vóór mei 40; Beitrag Niederl; KTB FWi-O juli 44.	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	104e	OKW Wi Rü FWi-O KTB nov 44.	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	104f	OKW Wi Rü WEK 7; KTB en Tätigkeitsberichte.	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	105c	OKH Gen Stab. Lageberichte mei 40.	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	108d	Luftgau-Kdo VI.	Nee, niet direct CE-gerelateerd

249-0416 Dossier - Limburg

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
249-0416	A1	Rapport uitgebracht door het adviesbureau van dr. L.G. Kortenhorst en J. Kortenhorst te 's-Gravenhage over de toestand in Limburg, met name in Swalmen, van september 1944 tot maart 1945, 1945.	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	A3	Beknopt verslag van de toestand in Limburg in september 1944, met name betreffende de terugtocht van de Duitse legers door Zuid-Limburg, 15 sept. 1944.	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf

Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH)**409 Gevechtsverslagen en -rapporten mei 1940**

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
409	472017	Verslagen van de 3e compagnie van het 1e bataljon van het 37e regiment infanterie, object Waubach door 1e luitenant S.M.C.M. Drent	Ja

405 Stellingen

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
405	13 I-13	Zuid-Limburg overzichtskaart	Ja
	18 II-4	Heerlen overzichtskaart	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	24 II-10	Ubach over Worms overzichtskaart	Ja

447 Bevrijding van Nederland

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
447	23	Verslag met kaart betreffende de bevrijding van Shaesberg op 18 september 1944, door G. Zijlstra	Ja

575 Bureau Inlichtingen/ Duitse verdedigingswerken

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
575	-	-	-

Conform het WSCS-OCE is de collectie 575 geraadpleegd, er werden echter stukken aangetroffen welke betrekking hebben op de gemeente Landgraaf

708 Luchttoerlog 1940-1945

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
708	94	Stukken betreffende de squadrons, apparatuur en vliegtuigverliezen	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	101	Monatsberichte Bombenabwürfe	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	121	Verlieslijsten Jagdgeschwader	Ja

798 Vliegtuigcrashes 1940-1945

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
798	3	Overzicht van neergestorte vliegtuigen op datum van 10 mei 1940-14 mei 1940, afkomstig uit de Collectie Gevechtsverslagen opgesteld door het Centraal Luchtvaartbureau	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	4	Duitse vliegtuigtypen en verliezen van Duitse vliegtuigen boven Nederland in mei 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	13	Inventarisatie uit diverse bronnen van in de meidagen van 1940 in Nederland neergeschoten of vernielde Duitse vliegtuigen, weergegeven per provincie: onderzoek van E.H. Brongers	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	110	Individuele crashes op datum 01 feb. 1944-15 feb. 1944	Ja
	146	Individuele crashes op datum 02 jan. 1945-31 jan. 1945	Ja

420 Burgemeestersverklaringen '40-'45

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
420	14	Naaldwijk t/m Nijveveen	Ja
	18	Sappemeer t/m Sijbekarspel	Ja
	20	Ubach over Worms t/m Utrecht	Ja
	38	Naaldwijk t/m Nijmegen	Ja
	42	Sappemeer t/m Sijbekarspel	Ja
	44	Ubach over Worms t/m Utrecht	Ja

Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven (ENK)**AR-P042 Archiefinventaris Salesianen van Don Bosco**

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
AR-P042	755-756	Kroniek "Het werk van Don Bosco Lauradorp, 1943-1945" van pater G. Dirksmeier sdb, 1943-1945	Ja
	779	Kroniek van Lauradorp door de studenten, 1940-1941	Nee, niet direct CE-gerelateerd
	801	Kroniek van Don Bosco Lauradorp, 1928-1941, 1965-1968	Ja
	2630	Verslag van pater Kremer sdb over gebeurtenissen op 10 mei 1940, z.j.	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	2738	Artikel in de periodiek "Nieuwe Revu" met een foto van de Duitse compagnie die in de oorlog in Huize Don Bosco was gelegerd, 1970	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	3155	Plakboeken houdende fotokopieën van documenten en notities van pater A. Reijkers sdb met betrekking tot de geschiedenis van Lauradorp (1931-1942)	Ja
	3156	Plakboeken houdende fotokopieën van documenten en notities van pater A. Reijkers sdb met betrekking tot de geschiedenis van Lauradorp (1943-1949)	Ja
	3617	Kronieken van Lauradorp door p. J. van Dijk, 1944-1945	Ja

National Archives and Records Administration (NARA)

Record Group 242 - National Archives Collection of Foreign Records Seized

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
RG 242	Box 112 – 118	AV-reports	Nee, geen directe betrek- king op Landgraaf

Record Group 331 - Records of Allied Operational and Occupation Headquarters, World War II

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
RG 331	-	Defense Overprints	Nee, geen directe betrek- king op Landgraaf

The National Archives, Londen (TNA)

AIR 14 Air Ministry: Bomber Command: Registered Files

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
AIR 14	2665	Night Bomb raid sheets Vol. II	Nee, geen directe betrek- king op Landgraaf
	2666	Night Bomb raid sheets Vol. III	Nee, geen directe betrek- king op Landgraaf
	2667	Night Bomb raid sheets Vol. IV	Nee, geen directe betrek- king op Landgraaf
	2668	Night Bomb raid sheets Vol. V	Nee, geen directe betrek- king op Landgraaf
	2669	Night Bomb raid sheets Vol. VI	Nee, geen directe betrek- king op Landgraaf
	2670	Night Bomb raid sheets Vol. VII	Nee, geen directe betrek- king op Landgraaf
	2671	Night Bomb raid sheets Vol. VIII	Ja

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
	2672	Night Bomb raid sheets Vol. IX	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	2676	Night Bomb raid sheets Vol. XIII	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	2678	Night Bomb raid sheets Vol. XV	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	2679	Night Bomb raid sheets Vol. XVI	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	2680	Night Bomb raid sheets Vol. XVII	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	3360	Day Bomb raid sheets Vol. I	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	3361	Day Bomb raid sheets Vol. II	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	3362	Day Bomb raid sheets Vol. III	Ja
	3363	Day Bomb raid sheets Vol. IV	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	3364	Day Bomb raid sheets Vol. V	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	3365	Day Bomb raid sheets Vol. VI	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	3366	Day Bomb raid sheets Vol. VII	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	3367	Day Bomb raid sheets Vol. VIII	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	3368	Day Bomb raid sheets Vol. IX	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf

AIR 15 Air Ministry and Admiralty: Coastal Command: Registered Files

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
AIR 15	758	Coastal Command monthly summary of operations	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	766	Attack Sheets Nos. 1-250 Vol I	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	767	Attack Sheets Nos. 251-500 Vol II	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	768	Strike Sheets Nos. 1-250 Vol I	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	769	Strike Sheets Nos. 251-500 Vol 2	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	770	Strike Sheets Nos. 501-750 Vol 3	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	771	Strike Sheets Nos. 751-893 Vol 4	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf

AIR 16 - Air Ministry: Fighter Command: Registered Files

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
AIR 16	937	Weekly summaries of operations (1940 Jan.- Mar.)	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	938	Weekly summaries of operations (1943 June - 1944 July)	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	1035	No. 84 Group: intelligence summaries Nos. 1 - 214	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf

AIR 24 - Air Ministry: Fighter Command: Registered Files

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
AIR 24	514	Operations Record Books Fighter Command (1945 Jan.-May)	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf

AIR 25 Air Ministry and Ministry of Defence: Operations Record Books, Groups

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
AIR 25	177	Operations record book No 9 Fighter Group (1940 Sept.- 1944 Sept.)	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	182	Operations record book No 10 Fighter Group (1940 June - 1943 Dec.)	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	183	Operations record book No 10 Fighter Group (1944 Jan.- 1945 May)	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	193	Operations record book No 11 Fighter Group (1926 May - 1941 Dec.)	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	194	Operations record book No 11 Fighter Group (1942 Jan.- 1943 Dec.)	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	195	Operations record book No 11 Fighter Group (1944 Jan.- Dec.)	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	196	Operations record book No 11 Fighter Group (1945 Jan.- 1946 Dec.)	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	220	Operations record book No 12 Fighter Group (1942 Jan.- 1943 Dec.)	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	221	Operations record book No 12 Fighter Group (1944 Jan.- Dec.)	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	222	Operations record book No 12 Fighter Group (1945 Jan.- May.)	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf

AIR 27 Air Ministry and successors: Operations Record Books, Squadrons

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
AIR 27	426	Operations Record Book No 41 Squadron	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	480	Operations Record Book No 49 Squadron	Ja
	537	Operations Record Book No 57 Squadron	Ja
	577	Operations Record Book No 61 Squadron	Ja
	681	Operations Record Book No 82 Squadron	Ja
	789	Operations Record Book No 99 Squadron	Ja
	801	Operations Record Book No 101 Squadron	Ja
	842	Operations Record Book No 107 Squadron	Ja

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
	858	Operations Record Book No 110 Squadron	Ja
	938	Operations Record Book No 130 Squadron	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	981	Operations Record Book No 144 Squadron	Ja
	1001	Operations Record Book No 194 Squadron	Ja
	1320	Operations Record Book No 214 Squadron	Ja
	1420	Operations Record Book No 229 Squadron	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf

Bundesarchiv-Militärarchiv, Freiburg (BA)**RL 2-II Luftwaffenführungsstab - Luftlageberichte**

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
RL 2-II	205	10-21 Mai 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	206	21-27 Mai 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	207	27 Mai-2 Jun 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	208	2-8 Jun 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	209	8-14 Jun 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	210	14-22 Jun 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	211	22-30 Jun 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	212	6-20 Jul 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	213	20-31 Jul 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	214	15-22 Sep 1940 (Zie RM7)	Inzage niet mogelijk
	215	23 Sep-1 Okt 1940 (Zie RM7)	Inzage niet mogelijk

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
	216	3-13 Okt 1940 (Zie RM7)	Inzage niet mogelijk
	217	14-24 Okt (Zie RM7)	Inzage niet mogelijk
	218	25 Okt-4 Nov 1940 (Zie RM7)	Inzage niet mogelijk
	219	4-13 Nov 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	220	13-19 Nov 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	221	19-26 Nov 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	222	26 Nov-3 Dec 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	223	3-12 Dec 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	224	12-21 Dec 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	225	21-31 Dec 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	226	31 Dec 1940-9 Jan 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	227	9-18 Jan 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	228	18-31 Jan 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	229	31 Jan-9 Feb 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	230	9-18 Feb 1941	Ja
	231	18-28 Feb 1941	Ja
	232	28 Feb-8 Mär 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	233	8-16 Mär 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	234	16-21 Mär 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	235	21-24 Mär 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	236	24-31 Mär 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
	237	31 Mär-7 Apr 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	238	7-14 Apr 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	239	14-22 Apr 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	240	22-30 Apr 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	241	30 Apr-6 Mai 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	242	6-14 Mai 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	243	14-26 Mai 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	244	26 Mai-7 Jun 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	245	7-16 Jun 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	246	16-25 Jun 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	247	25-30 Jun 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	248	30 Jun-6 Jul 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	249	6-12 Jul 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	250	12-18 Jul 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	251	18-24 Jul 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	252	24-31 Jul 1941	Ja
	253	31 Jul-9 Aug 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	254	9-16 Aug 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	255	16-22 Aug 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
	256	22-28 Aug 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	257	28 Aug-3 Sep 1941	Ja
	258	3-8 Sep 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	259	8-14 Sep 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	260	14-20 Sep 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	261	20-26 Sep 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	262	26 Sep-2 Okt 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	263	2-9 Okt 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	264	9-14 Okt 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	265	14-18 Okt 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	266	19-23 Okt 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	267	23-27 Okt 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	268	27 Okt-3 Nov 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	269	3-9 Nov 1941	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf

RM 7 Seekriegsleitung - Luftlageberichte

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
RM 7	344	1-14 Aug 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	345	13-23 Aug 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	346	23-30 Aug 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
	347	31 Aug-7 Sep 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	348	9-21 Sep 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	349	22-30 Sep 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	350	1-10 Okt 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	351	11-21 Okt 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	352	22-30 Okt 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf
	353	1-10 Nov 1940	Nee, geen directe betrekking op Landgraaf

Semi-Statistische Archiefdiensten Rijswijk

Archief ruimingen EOD

Toeg.nr	Inv.nr	Omschrijving	Relevant
-	-	Gegevens mijnenvelden (ruim- en legrapporten)	Ja
	-	Ruimingen MMOD	Ja
	-	Ruimingen EOD t/m heden	Ja

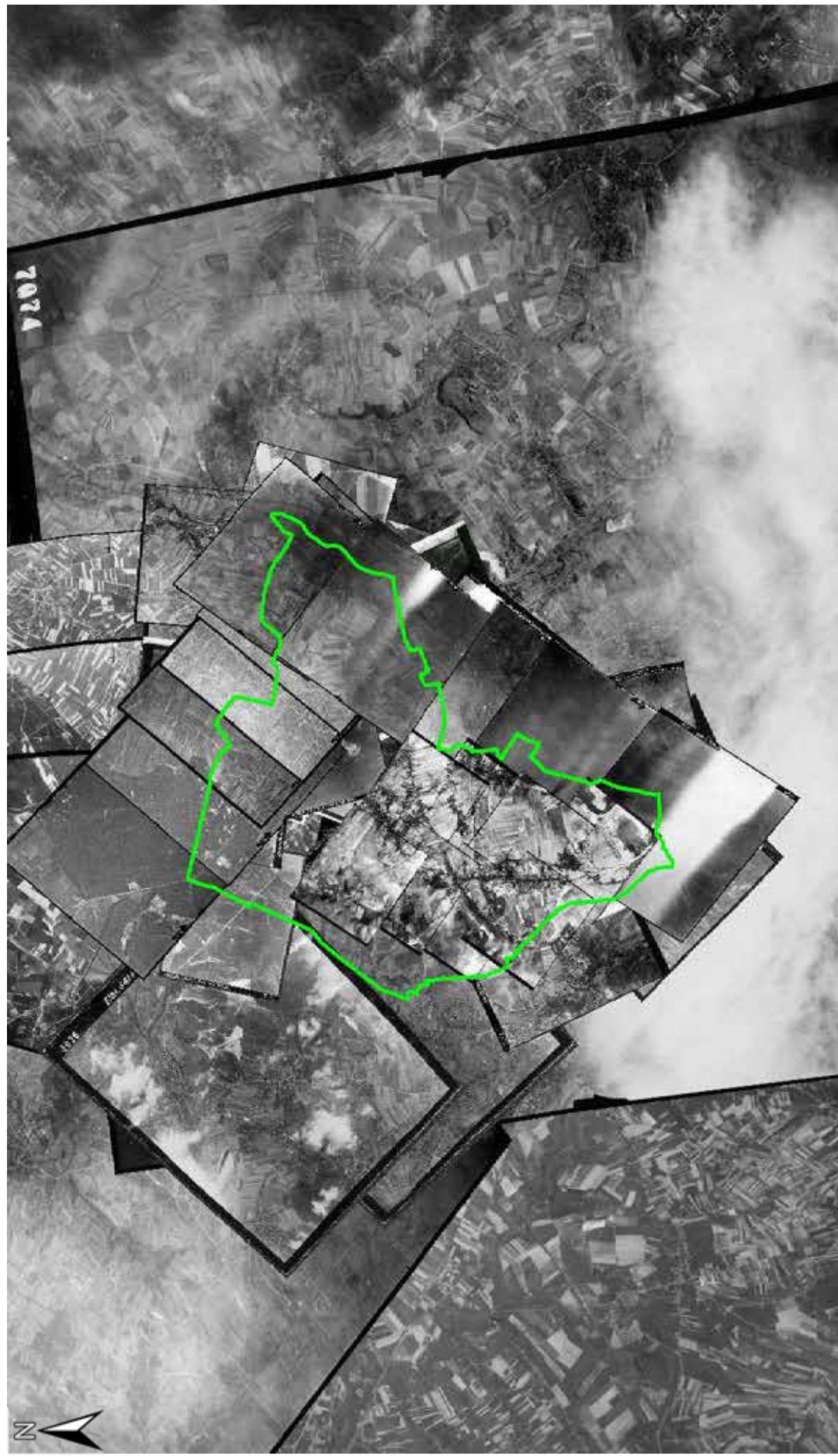
Bijlage 3. Geraadpleegd luchtfotomateriaal

Het luchtfotomateriaal uit de collecties van de Bibliotheek Universiteit Wageningen (DOTKAdata), de Luftbilddatenbank (LUFT), The Aerial Reconnaissance Archives/National Collection of Aerial Photography (TARA) en de Topografische Dienst Zwolle (TOPOD) is geïnventariseerd en beoordeeld op kwaliteit. In de Nederlandse luchtfotoarchieven bleek geen (geschikt) luchtfotomateriaal beschikbaar van ná de oorlogshandelingen in september 1944 en later. Om deze reden is het merendeel van het geraadpleegde luchtfotomateriaal afkomstig uit de collectie van de Luftbilddatenbank in Duitsland. Van de Luftbilddatenbank is een lijst ontvangen met al het beschikbare luchtfotomateriaal dat (delen van) de gemeente Landgraaf dekt. Van ruim 40 relevante data werden vervolgens de luchtfoto's geïnventariseerd en beoordeeld op kwaliteit en schaal. Een aanzienlijk aantal van deze foto's viel af, bijvoorbeeld omdat deze foto's te hoog waren genomen of omdat de kwaliteit onvoldoende werd geacht. Voor een aantal foto's gold voorts dat deze niet geleverd konden worden. Uiteindelijk werden bij de Luftbilddatenbank luchtfoto's van veertien verschillende data besteld, aangevuld met luchtfotomateriaal uit de Nederlandse archieven (vier data). In totaal werden 62 foto's geraadpleegd. In onderstaande tabel wordt het geheel van geraadpleegde luchtfoto's weergegeven.

Luchtfotonummer	Sortie	Datum	Schaal	Kwaliteit	Bron	Motivatie
80, 83, 84, 85	T/122	18 juni 1941	1/36.000	Redelijk	LUFT	Voor 18-06-1941 vonden verschillende luchtaanvalen plaats, daarnaast gelden deze foto's voor de latere oorlogshandelingen als referentiemateriaal hoe het gebied er vóór deze gebeurtenissen uit zag (voorsituatie)
628, 645	T/512	2 september 1941	1/11.000	Goed	LUFT	In kaart brengen gevolgen luchtaanval 28/29-08-1941, daarnaast het in kaart brengen van de 'voorsituatie' ter plaatse van de Baanstraat, waar op 04-02-1944 een B-17 neerstortte
4034, 4036	E/81	31 augustus 1943	Onbekend	Redelijk	TOPOD	In kaart brengen diverse gebeurtenissen, waaronder enkele luchtaanvallen. Tevens gelden deze foto's ook als 'voorsituatie' bij latere gebeurtenissen
4403	J/723	26 maart 1944	Onbekend	Goed	TOPOD	In kaart brengen gevolgen neerstorten B-17 in de Baanstraat op 04-02-1944
1046	US 7PH/GP	19 april 1944	Onbekend	Matig	DOTKA	In kaart brengen gevolgen bombardement 05-01-1944 en 'voorsituatie' voor latere gebeurtenissen
3188, 3189, 3190, 3191, 3192, 3193, 3194, 3195, 3197, 4191, 4192, 4193, 4194	106W/40	19 april 1944	1/10.000	Goed	LUFT	In kaart brengen gevolgen bombardement 05-01-1944 en 'voorsituatie' voor latere gebeurtenissen
3114, 3116	106W/34	19 april 1944	1/10.000	Goed	LUFT	In kaart brengen gevolgen bombardement 05-01-1944 en 'voorsituatie' voor latere gebeurtenissen

Luchtfotonummer	Sortie	Datum	Schaal	Kwaliteit	Bron	Motivatie
4180	106W/92	23 april 1944	Onbekend	Goed	TOPOD	In kaart brengen gevolgen bombardement 05-01-1944 en 'voor-situatie' voor latere gebeurtenissen
4184	106W/380	11 mei 1944	1/9.000	Goed	LUFT	Voornamelijk het in kaart brengen van de 'voor-situatie'
3054	106G/2689	8 september 1944	1/9.000	Goed	LUFT	Voornamelijk het in kaart brengen van de 'voor-situatie'
4023, 4025, 4027, 4100, 4102, 4103	106G/2700	9 september 1944	Onbekend	Goed	TOPOD	Voornamelijk het in kaart brengen van de 'voor-situatie'
3101, 4024, 4097	106G/2700	9 september 1944	Onbekend	Goed	DOTKA	Voornamelijk het in kaart brengen van de 'voor-situatie'
3307	106G/2933	16 september 1944	1/10.000	Matig	LUFT	Voornamelijk het in kaart brengen van de 'voor-situatie'
8001	7/3465	6 oktober 1944	1/60.000	Matig	LUFT	In kaart brengen gevolgen oorlogshandelingen bevrijding september-november 1944 en in kaart brengen Amerikaanse posities
7072, 7074	US 7GR/3470	7 oktober 1944	1/30.000	Matig	LUFT	In kaart brengen gevolgen oorlogshandelingen bevrijding september-november 1944 en in kaart brengen Amerikaanse posities
1054, 1056, 1057, 1058, 1059	33/0654	8 oktober 1944	1/11.000	Redelijk	LUFT	In kaart brengen gevolgen oorlogshandelingen bevrijding september-november 1944 en in kaart brengen Amerikaanse posities
2129	US 38/5023	18 november 1944	1/10.000	Goed	LUFT	In kaart brengen gevolgen oorlogshandelingen bevrijding september-november 1944 en in kaart brengen Amerikaanse posities
7027	7/3608	19 november 1944	1/27.000	Redelijk	LUFT	In kaart brengen gevolgen oorlogshandelingen bevrijding september-november 1944 en in kaart brengen Amerikaanse posities
2075, 2077, 2079, 2081, 2083	US/33	15 december 1944	1/10.000	Matig	LUFT	In kaart brengen gevolgen oorlogshandelingen bevrijding september-november 1944 en in kaart brengen Amerikaanse posities
2004, 2005, 2006, 2007, 3004, 3005, 3006, 3007	7/3895	11 februari 1945	1/8.000	Goed	LUFT	In kaart brengen gevolgen oorlogshandelingen bevrijding september-november 1944 en in kaart brengen Amerikaanse posities
5098	3G/TUD/S129	14 juli 1945	1/40.000	Redelijk	LUFT	In kaart brengen gevolgen oorlogshandelingen 1945

Figuur 9. Het geheel van geraadpleegd luchtfotomateriaal voor de gemeente Landgraaf. Het gehele grondgebied van de gemeente wordt gedekt door het aangeschafte materiaal

Bijlage 4. Geraadpleegd eerder uitgevoerd onderzoek

Onderstaande (voor)onderzoeken zijn de bij BeoBOM bekende door derden uitgevoerde (voor)onderzoeken. Deze vooronderzoeken zijn geraadpleegd en vergeleken met de resultaten van de door BeoBOM voor de gemeente Landgraaf opgestelde Risicokaart. Waar nodig zijn de resultaten van de eerder uitgevoerde onderzoeken meegenomen in de Risicokaart.

 Leemans, Historisch Onderzoek. *Probleeminventarisatie naar conventionele explosieven uit de Tweede Wereldoorlog in de gemeenten Brunssum, Heerlen, Kerkrade, Landgraaf, Nuth en Schinnen* (projectnummer S2010.064, definitieve versie d.d. juni 2010).

In dit vooronderzoek werd geconcludeerd: 'Uit tot nu toe beschikbare informatie is gebleken, dat de gemeenten Schinnen, Nuth, Brunssum, Landgraaf, Heerlen en Kerkrade, welke nu gezamenlijk de gemeente Parkstad vormen, tijdens de Tweede Wereldoorlog in meer- of mindere mate onderhevig zijn geweest aan (zware) oorlogshandelingen. [...] Het door de opdrachtgever aangewezen onderzoeksgebied, het (nieuwe) tracé van de Buitenring Parkstad Limburg [...], wordt binnen de aangegeven werkgrenzen van het aangewezen onderzoeksgebied als zijnde niet verdacht beschouwd, op explosieven uit de Tweede Wereldoorlog.'

Analyse BeoBOM: het vooronderzoek door Leemans voldoet niet aan de huidige normen (het WSCS-OCE) en geldt als summier en incompleet. De conclusie wekt enige verbazing, aangezien het onderzochte gebied kan worden beschouwd als zijnde een gebied waar relatief veel oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden. De resultaten van Leemans komen niet overeen met die van de Risicokaart.

 T&A Survey, Historisch vooronderzoek naar de mogelijke aanwezigheid van niet gesprongen conventionele explosieven ter plaatse van spoortracé Heerlen - Haanrade (projectnummer L-NGE001, versie 2.0 d.d. 26 juni 2012).

In dit vooronderzoek werd geconcludeerd: 'Er is feitelijk materiaal aangetroffen, waaruit blijkt dat er mogelijk verschillende typen explosieven in het onderzoeksgebied zijn achtergebleven tijdens WOII. Hierdoor geldt dat het onderzoeksgebied (deels) verdacht is op de aanwezigheid van explosieven.' Blijkens het onderzoek beschouwt T&A Survey het onderzochte projectgebied als zijnde gedeeltelijk verdacht op de aanwezigheid van CE.

Analyse BeoBOM: het betreffende vooronderzoek voldoet niet aan het WSCS-OCE, om de volgende redenen: blijkens het rapport heeft het onderzoeksbureau de stukken uit het provinciaal archief (RHCL) niet geraadpleegd terwijl het onderzoeksbureau geen stukken betreffende de Luchtbeschermingsdienst heeft aangetroffen in de gemeentelijke archieven. Conform het WSCS-OCE dient in een dergelijk geval onderzoek gedaan te worden in de provinciale archieven, wat niet is gebeurd. De conclusies van het vooronderzoek van T&A Survey komen deels overeen met die van de Risicokaart. Wat betreft verdachte gebieden welke zijn afgebakend op basis van aanwezige verdigingswerken zijn er overeenkomsten, wat betreft een verdacht gebied afwerpmunitie is er een verschil. T&A Survey stelt dat er ter plaatse van Leenhof een verdacht gebied afwerpmunitie dient te worden afgebakend. Dit gebied is vervolgens door het onderzoeksbied (niet conform het WSCS-OCE) afgebakend. In de Risicokaart wordt beargumenteerd dat er feitelijke grond voor het afbakenen van dit gebied ontbreekt, zie hiervoor de chronologische gebeurtenissenlijst.

 BeoBOM, Aanvullend onderzoek Conventionele Explosieven spoorlijn Landgraaf-Haanrade (documentcode 2015-37-VO-06, d.d. 26 juni 2015).

In dit vooronderzoek werd geconcludeerd: 'Bij de bronnen- en luchtfotoanalyse zijn feitelijke aanwijzingen aangetroffen voor de mogelijke aanwezigheid van CE binnen het projectgebied.' In het onderzoek werd het projectgebied deels verdacht verklaard op de aanwezigheid van CE.

Analyse BeoBOM: het betreffende vooronderzoek voldoet niet aan de huidige eisen van het WSCS-OCE, om de volgende redenen: blijkens het rapport zijn de stukken uit het provinciaal archief (RHCL) niet geraadpleegd terwijl er geen stukken betreffende de Luchtbeschermingsdienst werden aangetroffen in de gemeentelijke archieven. Conform het WSCS-OCE dient in een dergelijk geval onderzoek gedaan te worden in de provinciale archieven, wat niet is gebeurd. De resultaten van dit vooronderzoek komen overeen met de resultaten van de Risicokaart.

 T&A Survey, Historisch vooronderzoek naar de mogelijke aanwezigheid van conventionele explosieven ter plaatse van Kloosterstraat te Landgraaf (projectnummer 0315GPR5022.1, d.d. 23 juli 2015).

In dit vooronderzoek werd geconcludeerd: 'Het onderzoeksgebied is [...] in z'n geheel onverdacht.' Blijkens het onderzoek beschouwt T&A Survey het gehele onderzochte projectgebied als zijnde onverdacht op de aanwezigheid van CE.

Analyse BeoBOM: het betreffende vooronderzoek voldoet niet aan het WSCS-OCE, om de volgende redenen: blijkens het rapport heeft het onderzoeksbureau onvoldoende stukken m.b.t. oorlogsschade geraadpleegd, daarnaast zijn de stukken uit het provinciaal archief (RHCL) niet geraadpleegd terwijl het onderzoeksbureau geen stukken betreffende de Luchtbeschermingsdienst heeft aangetroffen in de gemeentelijke archieven. Conform het WSCS-OCE dient in een dergelijk geval onderzoek gedaan te worden in de provinciale archieven, wat niet is gebeurd. Het onderzoek geldt verder als onvolledig betreffende de luchtfotoanalyse: blijkens het rapport heeft T&A Survey slechts een luchtfoto gebruikt, daterende van 9 september 1944. Pas vanaf halverwege september 1944 lag de gemeente Ubach over Worms in de frontlinie en tot oktober 1944 kwamen er (o.a.) Duitse granaten neer op het grondgebied van genoemde gemeente. Onderzoeksbureau T&A Survey stelt dat er in de archieven geen bruikbare luchtfoto's van het onderzoeksgebied zijn gevonden van na 7 oktober 1944 en niet van begin 1945. Dit is niet correct: de Luftbilddatenbank beschikt over verschillende luchtfoto's van 8 oktober 1944 welke het projectgebied van T&A Survey dekken. Waren deze luchtfoto's geraadpleegd, dan was duidelijk geweest dat het door T&A Survey onverdacht verklaarde projectgebied in september/oktober 1944 zwaar getroffen werd door Duitse artilleriebeschietingen en als zodanig volledig als verdacht moet worden beschouwd. De resultaten van dit vooronderzoek komen niet overeen met de resultaten van de Risicokaart.

 T&A Survey, Procesverbaal van oplevering. Verklaring vrij van explosieven (projectnummer 0415GPR5022.2, d.d. 23 juli 2015).

Betreft de resultaten van een explosievenonderzoek met als doel het detecteren en benaderen van mogelijk aanwezige explosieven ter plaatse van de Kloosterstraat te Landgraaf. Een gebied met een oppervlakte van 0.685 hectare werd middels een gradiometer tot 2,5m-mv onderzocht op 'gevechtsweld- en geschutsmunitie vanaf 5 cm'. Het opsporingsgebied werd door T&A Survey vrijgegeven op de aanwezigheid van explosieven.

Analyse BeoBOM: ondanks het feit dat T&A Survey in het vooronderzoek concludeerde dat het gebied ter plaatse van de Kloosterstraat beschouwd kan worden als onverdacht, werd klaarblijkelijk toch gekozen voor het uitvoeren van een detectieonderzoek. De reden hiervan wordt niet duidelijk in het PVO.

 T&A Survey, Quickscan naar de mogelijke aanwezigheid van Conventionele Explosieven ter plaatse van een leidingtracé te Landgraaf (projectnummer GPR5161, d.d. 31 juli 2015).

In deze quickscan werd geconcludeerd: ‘De quickscan heeft feiten opgeleverd die wijzen op oorlogshandelingen in het onderzoeksgebied. [...] De noodzaak tot het uitvoeren van een compleet historisch vooronderzoek is daarom aanwezig.’

Analyse BeoBOM: een quickscan is een onderzoek dat niet voldoet aan het WSCS-OCE. Het onderzoeksbureau concludeert terecht dat het uitvoeren van een volledig historisch vooronderzoek noodzakelijk is.

 T&A Survey, Historisch vooronderzoek naar de mogelijke aanwezigheid van conventionele explosieven ter plaatse van een leidingtracé te Landgraaf (projectnummer GPR5161, d.d. 31 september 2015).

In dit vooronderzoek werd geconcludeerd: ‘Er is feitelijk materiaal aangetroffen, waaruit blijkt dat er mogelijk verschillende typen explosieven in het onderzoeksgebied zijn achtergebleven tijdens WOII. Hierdoor geldt dat het onderzoeksgebied verdacht is op de aanwezigheid van explosieven.’ Blijkens het onderzoek beschouwt T&A Survey het gehele onderzochte projectgebied als zijnde verdacht op de aanwezigheid van ‘gevechtsweld- en geschutsmunitie van diverse kalibers van 7.5 cm; Geallieerd en Duits’.

Analyse BeoBOM: het betreffende vooronderzoek voldoet niet aan het WSCS-OCE, om de volgende redenen: blijkens het rapport heeft het onderzoeksbureau onvoldoende stukken m.b.t. oorlogsschade geraadpleegd, daarnaast zijn de stukken uit het provinciaal archief (RHCL) niet geraadpleegd terwijl het onderzoeksbureau wel aangeeft bepaalde essentiële stukken (betreffende de Luchtbeschermingsdienst) niet te hebben aangetroffen in de gemeentelijke archieven. De resultaten van dit vooronderzoek komen grotendeels overeen met

de resultaten van het vooronderzoek, ware het niet dat T&A Survey ter plaatse van het destijds onderzochte gebied een groter verdacht gebied hanteert dan in de Risicokaart het geval is.

 T&A Survey, Historisch vooronderzoek naar de mogelijke aanwezigheid van conventionele explosieven ter plaatse van een toekomstige waterbuffer te Landgraaf, gemeente Kerkrade (projectnummer GPR6205, d.d. 21 december 2016).

In dit vooronderzoek werd geconcludeerd: 'Er is feitelijk materiaal aangetroffen, waaruit blijkt dat er mogelijk verschillende typen explosieven in het onderzoeksgebied zijn achtergebleven tijdens WOII. Hierdoor geldt dat het onderzoeksgebied (deels) verdacht is op de aanwezigheid van explosieven.' Blijkens het onderzoek beschouwt T&A Survey het onderzochte projectgebied deels als zijnde verdacht op de aanwezigheid van CE, namelijk vershoten geschutmunitie van diverse kalibers vanaf 8,8 cm. Verder geldt het gebied als verdacht op achtergelaten geschutmunitie van diverse kalibers vanaf 105 mm. Het projectgebied is gelegen buiten de gemeente Landgraaf, in de gemeente Kerkrade.

Analyse BeoBOM: het betreffende vooronderzoek is gelegen buiten de gemeente Landgraaf en heeft als zodanig geen overlap met het door BeoBOM onderzochte gebied.

 ECG, Vooronderzoek naar het risico op het aantreffen van Conventionele Explosieven in het onderzoeksgebied 'Spoor Heerlen – Herzogenrath' (documentcode 185-016-AVO-01, definitief d.d. 24 augustus 2016).

In dit vooronderzoek werd geconcludeerd: 'Op basis van het uitgevoerde onderzoek dient geconcludeerd te worden dat er binnen bepaalde delen van het onderzoeksgebied gerede kans is op het aantreffen van afgeworpen munitie van Geallieerde en Duitse komaf, gedumpte munitie van Geallieerde nationaliteit en tenslotte het aantreffen van vershoten munitie van zowel Duitse als Geallieerde artillerie. Nadere specificering omtrent hoeveelheden is op basis van feitelijke gegevens niet mogelijk.' Blijkens het onderzoek beschouwt ECG het onderzochte projectgebied deels als zijnde verdacht op de aanwezigheid van CE.

Analyse BeoBOM: het betreffende vooronderzoek is deels gelegen binnen de gemeente Landgraaf en is opgesteld conform het WSCS-OCE. De resultaten van ECG komen nagenoeg overeen met die van de door BeoBOM opgestelde Risicokaart voor wat betreft het gedeelte van het projectgebied dat overlap vertoont.

 BeoBOM, Vooronderzoek Conventionele Explosieven herinrichting centrum Waubach (documentcode 2017-BB-111-01, definitief d.d. 24 november 2017).

In dit vooronderzoek werd geconcludeerd: 'In de voor dit vooronderzoek geraadpleegde literatuur- en archiefgegevens, zijn feitelijke indicaties voor de aanwezigheid van CE binnen het projectgebied aangetroffen.' Het volledige projectgebied werd verdacht verklaard op de aanwezigheid van vershoten geschutmunitie, met een maximaal kaliber van 8,8 cm.

Analyse BeoBOM: het betreffende vooronderzoek is opgesteld conform het WSCS-OCE. De resultaten komen overeen met de resultaten van de Risicokaart.

 BeoBOM, Vooronderzoek Conventionele Explosieven herinrichting Olmen-, Esdoorn-, Rechtstraat en Dr. Willem Dreesstraat, Waubach (documentcode BB17-209-01, definitief d.d. 26 januari 2018).

In dit vooronderzoek werd geconcludeerd: 'In de voor dit vooronderzoek geraadpleegde literatuur- en archiefgegevens, zijn feitelijke indicaties voor de aanwezigheid van CE binnen het projectgebied aangetroffen.' Het volledige projectgebied werd verdacht verklaard op de aanwezigheid van vershoten geschutmunitie, met een minimaal kaliber van 3,7 cm en een maximaal kaliber van 8,8 cm.

Analyse BeoBOM: het betreffende vooronderzoek is opgesteld conform het WSCS-OCE. De resultaten komen overeen met de resultaten van de Risicokaart.

Bijlage 5. Overige bronnen

- Algemeen Hoogtebestand Nederland (AHN)
- Archief CE-documentatie (BeoBOM)
- Basisregistratie Adressen en gebouwen (BAG)
- Beeldbank Gemeente Landgraaf
- Beeldbank NIOD
- Database Studiegroep Luchtoorlog (SGLO)
- Delpher (krantendatabase)
- DINOloket
- Feindtätigkeitsberichte Januar 1943 tot en met Desember 1943
- Gemeente Landgraaf
- Generalleutnant Macholz, 49. Infanterie-Division
- Google (Earth, Maps, Streetview)
- Historische Vereniging Landgraaf
 - Correspondentie met dhr. J. Schiffelers
- Kriegstagebuch West der Heeresgruppe A. Teil II (21.2.40 – 31.5.40)
- Limburgsch Dagblad
- Meijers, A., Offset vliegtuigbommen (v. 9.0)
- Militärische Anlagen in historischen Luftbildern. Ein Leitfaden für die Luftbilddauswertung
- Publieke Dienstverlening Op de Kaart (PDOK)
- Resume of Operations for the Month of October 1944, HQ 117th Infantry Regiment
- Rijckheyt Heerlen
- Topotijdreis
- Wochenlage 1942-1943
- World Imagery

BB18-005

Begeleidend document Risicokaart CE

- www.gemeentegeschiedenis.nl
- www.grebbelinie.nl
- www.inoudeansichten.nl
- www.maaslinie-mei1940.nl
- www.tracesofwar.nl
- www.vergeltungswaffen.nl
- www.vriendenkapelrimburg.nl
- www.8thafhs.com
- www.30thinfantry.org
- 117th Unit Journal October 1944
- 117th Unit Journal September 1944
- 119th HQ September Unit Journal AAR

Bijlage 6. Ruimingen EOD

MORA	LIGPLAATS	AANTAL	BENAMING/SOORT	BIJZONDERHEDEN
19710433	Politiebureau, Ubach over Worms	Hoeveelheid 1	Munitie Mortiergranaat	Gevonden
19710920	Brunsummerweg 87 ¹ , Ubach over Worms	3	R.K.G. (waarschijnlijk rookgranaat)	In de tuin achter woning
19711299	Politiebureau, Schaesberg	1 Ca. 10 kg	Sb KKM	Geen Geen
19712207	Karel Doormanstraat, Ubach over Worms	1	Handgranaat	Onder heg aan de kant van weg. Vermoedelijk Ameri- kaans
19720040	Brunsummerweg ² , Ubach over Worms	-	Zoekactie	Buurtbewoners melden dat in een garage aan de Brunsummerweg in 1940 na de capitulatie door Neder- landers munitie is begraven. Wat voor munitie en de hoeveelheid is niet bekend
19723004	Politiebureau, Ubach over Worms	Circa 80	Patronen, KKM	Geen
19730645	Brunsummerheide, Nieuwenhagen	1 Ca. 50	Brisantpantsergranaat 47 mm Patroon KKM divers	Geen Geen
19730926	Heistraat 75, Schaesberg	1	Oefenbrisantmortiergranaat 81 mm Stuk ijzer	Geen Geen CE
19732708	Ekens, Groenstraat 64, Ubach over Worms	1	Handgranaat	Ligt in de tuin
19740134	Politiebureau, Nieuwenhagen	1	Rookmortiergranaat 2 inch	Leeg
19740487	Zandstraat 61, Nieuwenhagen	1	Oefenbrisantmortiergranaat 81 mm	Geen
19740686	Zwembadweg, Nieuwenhagen	1	Brisantgranaat 10,5 cm (Duits)	Geen
19750944	Grensstraat 92, Ubach over Worms	Circa 150	KKM .30	Geen
19751734	Politiebureau, Nieuwenhagen	1	Rookgranaat 2 inch	Geen
19752565	Jenneweegske 1, Ubach over Worms	1	Brisantpantsergranaat 7,5 cm m/bb	Geen
19752895	Reeweg 84, Ubach over Worms	1	Rookmortiergranaat 2 inch	Leeg
19760708	Waubacherweg 59, Nieuwenhagen	1	Schroot	Geen CE
19762937	Grensstraat 4, Ubach over Worms	-	Verkenning zoekactie	Op perceel Grensstraat 4, nabij Duitse grens, was sprake van een ondergrondse Duitse bunker. Toen de

¹ M.i.v. 1 maart 1984 Europaweg-Noord, alle huisnummers ongewijzigd.² M.i.v. 1 maart 1984 Europaweg-Noord, alle huisnummers ongewijzigd.

BB18-005

Begeleidend document Risicokaart CE

MORA	LIGPLAATS	AANTAL	BENAMING/SOORT	BIJZONDERHEDEN
				Duitsers deze verlieten, lieten ze munitie achter. De toenmalige bewoners zouden granaten hebben ingegraven. Ook in de bunker zou nog munitie kunnen liggen
19763809	Grensstraat 4, Ubach over Worms	1	Brisantgranaat 10,5 cm m/b (Duits)	Gevonden bij zoekactie
19770682	Politiebureau, Schaesberg	1	Aanvalshandgranaat (Duits)	
19770756	Karamelstraat 7, Schaesberg	-	Door Duitse EOD opgezocht	Geen
19771960	Politiebureau, Schaesberg	1	Contragewicht	Geen CE
19773072	Politiebureau, Schaesberg	1	Handgranaat Mk II	Leeg
19773843	Rimburg, nabij voetbalveld	12	Seingranaat 4 cm	Geen
19791127	Politiebureau, Ubach over Worms	2	Patroon .50	Geen
19791821	Kerkstraat ³ 108, Nieuwenhagen	1	Stuk schroot	Geen CE
19793187	Graveweg – Vogelzankweg, Schaesberg	1	Brisantgranaat 105 mm met sb M[onsleesbaar]	In bietenveld, niet verschoten
19793210	Politiebureau, Schaesberg	1	Brisantmortiergranaat 5 cm m/sb (Duits)	Geen
19800201	Politiebureau, Nieuwenhagen	Ca. 200	KKM divers	Geen
19801719	Eikenbosje, Schaesberg	1	Schroot	Geen
19811633	Nabij Bruggetje, Schaesberg	-	Niets te vinden	Geen
19811726	Grondsemerweg 40/Brunsummerweg ⁴ 40, Ubach over Worms	1	Brisantgranaat 8,8 cm met restant MTB	Geen
19813005	Rimburg, Ubach over Worms	1	Fietsbel model 1936	Geen CE
19820155	Hoofdstraat 104, Eygelshoven	1	Pantsergranaat 3,7 cm/lsp	Geen
19822225	Politiebureau, Nieuwenhagen	1	Brisantgranaat 8,8 cm m/restant sb	Geen
		1	Brisantpantsergranaat 4,7 cm m/bb	Geen
		3	Oefenbrisantgranaat 2 cm	Verschoten
		3	Oefenbrisantgranaat 3 cm	Verschoten
		1	Dummybuisje van obg 3 cm	Geen
		Ca. 150	KKM diverse	Geen
	Politiebureau, Nieuwenhagen	1	Sb no 119 inclpl	Geen

³ M.i.v. 1 maart 1984 Heigank, alle huisnummers ongewijzigd.⁴ M.i.v. 1 maart 1984 Europaweg-Noord, alle huisnummers ongewijzigd.

BB18-005

Begeleidend document Risicokaart CE

MORA	LIGPLAATS	AANTAL	BENAMING/SOORT	BIJZONDERHEDEN
19822521	Politiebureau, Nieuwenhagen	1	Oefenbrisantgranaat 20 mm	Niet verschoten
19823474	Kerkstraat 67, Landgraaf/Schaesberg	5	Huls 105 mm	Geen
		1	Huls 25 pr	Geen
		2	Huls 3 inch	Geen
		1	Huls 75 mm	Geen
		Diverse	Ost	Leeg
		Diverse	Verpakkingsmateriaal	Leeg
19823794	Politiebureau, Ubach over Worms	1	Lichaam handgranaat Mk 2 m/ost	Geen
19830174	Gremelsbrugge 1, Ubach over Worms kerkdorp Rimburg	1	Rookgranaat 105 mm	Leeg
19831455	Brunsummerweg ⁵ 117, Overworms	1	Oefenantitankbrisantgranaat traket 3,5 inch	Verschoten, overgeschilderd
198333972	Politiebureau, Landgraaf	Ca. 200	KKM divers	Geen
19840770	Haanweg 19a, Nieuwenhagen	1	Brisantgranaat 7,5 cm m/sb	Geen
19842365	Akker Limburgerweg [Rimburgerweg], Landgraaf	-	Geen munitieartikel aanwezig	Geen CE
19850276	Politiebureau, Schaesberg	1	Oefenantitankbrisantgranaat traket 3,5 inch	Geen
19861515	Kapelweien, Landgraaf	-	Niets aangetroffen na zoekactie. Er zou een Mk 2 handgranaat zijn gevonden en door de vinder in de Worm zijn geworpen	Geen
19863890	Karel Doormanstraat	-	-	Niet aanwezig
19870054	Stortterrein, Landgraaf	1	Brisantgranaat 60 mm	Niet verschoten
19870415	Kantstraat 44, Landgraaf	1	Rookhandgranaat cpl	Achter woning
19870567	-	-	-	Dezelfde melding als 870727
19870726	Olmenstraat 20, Landgraaf	1	Rookgranaat/lichtgranaat 105 mm	In tuin
19870727	Politiebureau, Landgraaf	1	Handgranaat Mk 2 z/slagpin	Niet verschoten, zonder bodemplaat
19871248	Politiebureau, Landgraaf	Ca. 50	KKM	Geen
19871300	Groenstraat 27, Landgraaf	1	Lichtmortiergranaat 81 mm	Geen
19872025	In bos, dusdanig moeilijk te omschrijven melder mee moet om aan te wijzen	1	Scherfhandgranaat Mk 2, met ost, zonder beugel zonder veiligheidspin	Leeg
19872203	Brunsummerheide, Landgraaf	1	Antitankbrisantgranaat van PIAT m/sb No 426	Geen

⁵ M.i.v. 1 maart 1984 Europaweg-Noord, alle huisnummers ongewijzigd.

MORA	LIGPLAATS	AANTAL	BENAMING/SOORT	BIJZONDERHEDEN
19873322	Groenstraat 134, Landgraaf	Circa 100 1	KKM divers Scherfhandgranaat No 5 cpl	Geen Geen
19880272	Hoogspanningsmast nabij kasteelruïne, Landgraaf	1	Subprojectiel van opglm	Geen
19881929	Bonairestraat 2, Landgraaf	1	Schroot	Geen CE
19882221	Broekhuizenstraat 37, Landgraaf	1	Schroot	Geen CE
19882911	Plantsoen Beethovensingel, Landgraaf	1	Brisantgranaat 8,8 cm met restant Doppel- zonder 60	Geen
19890290	Politiebureau, Landgraaf	1	Brisantgranaat 25 pr z/ost	Niet verschoten
19890458	Politiebureau, Landgraaf	2	Handgranaat Mills z/ost	Geen
19890848	Brugstraat 6, Rimburch	1	Brisantgranaat 8,8 cm met rest ost	Verschoten
19893127	Politiebureau, Landgraaf	1 1	Brisantgranaat 25 pr Rookgranaat 25 pr	Geen Geen
19893373	Hoek Edisonstraat-Wattstraat, Landgraaf	1 1 1	Bloempot gevuld met beton waarin gegoten zat een scherfhandgranaat Mills 36 cpl Scherfhandgranaat Mk 2, m/ost Schroot	Geen Leeg Geen CE
19900976	Politiebureau, Landgraaf	1 1 1	KKM Handgranaat Mk-2 (Amerikaans) Fosforgranaat M15 (Amerikaans)	Geen Geen Geen
19901634	Politiebureau, Landgraaf	1	Scherfhandgranaat Mk-2	Geen
19902682	Tuin Delleweg 11, Landgraaf	3000 Ca. 1 kg 1 1	KKM, diverse Vuurwerk (scherts), divers Seinpatroon Restant geweër, mogelijk met patroon in ka- mer	Geen Geen Geen Geen
19910588	Politiebureau, Landgraaf	1	Brisantgranaat 20 mm/2 cm met sb no 254	Niet verschoten
19910702	Politiebureau, Landgraaf	Ca. 100 1 1 kg	Patroon .50 Brisantgranaatpatroon 8,8 cm Scherftvuurwerk	Geen Geen Geen
19912247	Politiebureau, Landgraaf	1	Oefenantitankbrisantgranaatraket 3,5 inch	Geen
19912446	Politiebureau, Landgraaf	1 1 2 1 kg	Brisantmortiergranaat 2 inch m/sb nr 161 Brisantgranaat 5 cm m/sb Vertragingseinleider DM61 Kruit	Verschoten Niet verschoten Geen Geen

MORA	LIGPLAATS	AANTAL	BENAMING/SOORT	BIJZONDERHEDEN
		2 1 1 1 Ca. 2000	Ontstekerdoppen diversen Dopje ernstvuurwerk Oefenbrisantgranaat 20 mm KKM, diversen	Leeg Geen Geen Geen
19921629	De Haanweg 15, Landgraaf	1	Scherfhandgranaat Mk II met rest ost	Geen
19930547	Groenstraat 196, Landgraaf	1	Scherfhandgranaat Mk 2 z/ost	Geen
19941540	Kerkstraat 110, Landgraaf	1	Handgranaat Mk 2 z/slagpin	Geen
19942282	Oude Landgraaf 35, Landgraaf	1	Handgranaat Mills [onleesbaar]	Geen
19942446	Leenderkapelweg, Landgraaf	Ca. 15 7	KKM, diverse Brisantmortiergranaatschoten 60 mm m/rest SB M52	Munitie aangetroffen door persoon met metaaldetector, bleek om een put te gaan
		2	Scherfhandgranaat MK II m/ost	
19951765	Maastrichterlaan 126, Landgraaf	1	Handgranaat Nr 1c1 z/ost	In tuin
19962320	Kisselenbos nabij Melchensstraat, Schaesberg	Ca. 200 Ca. 8 3 kisten	Buisgatoogschroeven Landborden herkomst onbekend Met kruit en zand	In schuttersput gevonden
19970044	Streperstraat 4, Landgraaf	-	Diverse CE	Inbeslagname verzamelaar
19971448	Koninginneplein 18, Landgraaf	1	Schroot	Geen CE
19980427	Politiebureau, Landgraaf	1	Handgranaat Mk 2 m/ontst z/beugel	Geen
19980619	Politiebureau, Landgraaf	1	Oefenhandgranaat RFX met ontst M21	Geen
19981016	Politiebureau, Landgraaf	Ca. 800 3	KKM divers Huls 2 cm	Geen Geen
19981292	Industrieterrein, Landgraaf	1	Handgranaat Mk II z/beugel	Geen
19990184	Politiebureau, Landgraaf	1	Koker van 155 mm howitzer met voortdrijvende lading ca. 2 kg rb M4A1	Geen
19990239	Op de Heugden 15, Landgraaf	1	Huls 105 mm howitzer	Leeg, ostdp afgeslagen
19991777	Rimbürgerweg, Landgraaf	2	Brisantgranaat 8,8 cm m/rest Az23	Verschoten
20000431	Kapelwijken 6, Landgraaf	1	Brisantgranaatpatroon 6 ponder met schokbulis No 257	Door visser uit riviertje gehaald
20001833	Politiebureau, Landgraaf	Ca. 1000 3 1	KKM Magazijnen Handgranaat Mills 36 (doorsnede)	Geen Leeg Geen

MORA	LIGPLAATS	AANTAL	BENAMING/SOORT	BIJZONDERHEDEN
20002144	Politiebureau, Landgraaf	1 Ca. 100	Handgranaat Mk 2 met geplaatste ontsteker KKM divers	Geen Geen
20002181	De Maar 4, Landgraaf	2	Schroot	Geen CE
20002226	Rimburgerweg 265, Rimburch	1	Brisantgranaat 8,8 cm zonder ontsteker	Verschoten
20010103	Europaweg-N8, Landgraaf	1	Oefenbrisantgranaat 90 mm (B) M616A1, m/rest ost	Verschoten
20010637	Limburgerweg 113 [waarschijnlijk Rimburgerweg]	1	Lichaam scherfhandgranaat Mk II	Geen
20010915	Grachterweg 1, Landgraaf	1	Bobine	Geen CE
20011951	Hoolgrub, Landgraaf	Ca. 228	KKM, divers	Gevonden door iemand met een metaaldetector. Er kan nog meer liggen
20021457	Kraanweg	1	Brisantgranaat 8,8 cm m/rest ost Zt.Z. S30	Geen
20020260	N291/S23, Landgraaf	1	Rookmortiergranaat 2 inch	Verschoten
20020316	Mondo Verde, Landgraaf	1	Brisantgranaat 105 mm, met SB M48 serie	Niet verschoten
20020377	Politiebureau, Landgraaf	1	Vermoedelijk steenboor afkomstig uit mijn- bouw	Geen CE
20020428	Politiebureau, Landgraaf	1	Lichaam scherfhandgranaat Mk 2 m/restant ost	Geen
		1	Lichaam oefenhandgranaat DM28 m/restant ost	Geen
20021555	Voortgerhof 27, Landgraaf	1 1	Huls 105 mm Huls van 25 pr	Geen Geen
20021872	Kerkstraat 35, Landgraaf	-	Verzameling diverse CE	Bij de ontruiming van een kamer bij een kamerverhuur- bedrijf aangetroffen
20030207	Waubacherheideweg, Landgraaf	1	Oefenmortiergranaat 81 mm z/stst m68	Geen
20030776	Politiebureau, Landgraaf	1	Brisantpantsergranaat 20 mm met bb	Niet verschoten
20040598	Heerlenseweg, Landgraaf	1	Scherfhandgranaat Mk II zonder ontsteker	Geen
20040809	Pinkpop, Landgraaf	1	Onbekend steenachtig voorwerp	Geen CE
20041297	Gremelsbrugge 20, Landgraaf	1	Antitankbrisantgeweegranaat M9R1/Nr 85	Verschoten
20051352	Kloosterstraat 53, Landgraaf	1	Brisantgranaat 8,8 cm met restant ontsteker (ztz 530)	Verschoten Door de boer meegenomen nadat het artikel door de rooimachine was gegaan
20060610	Heerlenseweg thv tankstation Total (ca. 50 m van- daan), Landgraaf	1	Blok springstof 1/2 pounds (Amerikaans)	geen

MORA	LIGPLAATS	AANTAL	BENAMING/SOORT	BIJZONDERHEDEN
20070483	De Jufferweg, Landgraaf	-	Niets aangetroffen	Bij aankomst ligplaats explosief bleek de akker net geploegd te zijn, explosief niet teruggevonden
20071443	Scherpenseeler Veeweg, Landgraaf	1	Restant bodem 8,8 cm brisantgranaat met springstof	Geen
20080861	Rimburgerweg 277, Landgraaf	1	Brisantgranaat 8,8 cm met restant mtb S60	Verschoten
20081025	Politiebureau, Landgraaf	1 1 Ca. 15	Scherfhandgranaat cpl Mk 2 Handgranaatontsteker KKM	Leeg Leeg Geen
20081139	Akker aan de Grote Leiweg, Heiboshoeven	1	Verpakingskoker	Leeg
20081585	Markiesstraat 36, Landgraaf	-	Diverse CE	Inbeslagnamen
20100520	Vosseweg	1	brisantgranaat van 3,7 inch m/tijdbuis nr 207/208 GB verschoten	NAKLIJEN KKOMT VAN TA
20110312	Raadhuisplein 2, Landgraaf	1	Schroot	Geen
20111097	Exdel, Landgraaf	1 1 1	Schokbuis M48 met booster M 25 (Amerikaans) Kogel .50 inch brandstichtend (Amerikaans) Buisgatoogschroef 155 mm granaat (Amerikaans)	Niet verschoten Geen Geen
20111133	Kapittelstraat 2, Landgraaf	1	Scherfhandgranaat Mk IIA1	Geen
20120496	Rouwenhofstraat, Landgraaf	1	Brisantpantsergranaat 7,5 cm met bodembuis 5103	Niet verschoten
20120709	Leenderkapelweg, Landgraaf	1	Brisantpantsergranaat 7,5 cm met bodembuis 5103	Verschoten
20121869	Raadhuisplein 2, Landgraaf	100	Klein kaliber munitie 7.62 mm met lichtspoor (rode punt)	Geen
20130231	Rimburgerweg thv US materiaal depot, Landgraaf	1	Brisantgranaat 10,5 cm met restant ontsteker	Verschoten
20130579	Kerkveldweg, Landgraaf	1	Brisantgranaat 8,8 cm met restant ontsteker (Duits)	Verschoten
20141631	Dr. Schaeppmanstraat 38, Landgraaf	1	Schroot	Geen
20151357	Moltweg, Landgraaf	1	Brisantpantsergranaat 76 mm met bodembuis M66 (Amerikaans)	Verschoten
20151763	Europaweg-Noord 8, Landgraaf	1	Scherfhandgranaat F1 met restant ontsteker	Geen
20151780	Politiebureau, Landgraaf	1	Brisantpantsergranaat 57 mm M86 zonder bodembuis	Verschoten

MORA	LIGPLAATS	AANTAL	BENAMING/SOORT	BIJZONDERHEDEN
20161529	Broekhuizenstraat 38, Landgraaf	1	Scherfhandgranaat Mk II A1 restant ontsteker (Amerikaans)	Geen
20170491	Europaweg zuid (zandgroeve), Landgraaf	1	Scherfhandgranaat Mk II A1 met restant ontsteker (Amerikaans)	Geen
20170821	Amperestraat 5, Landgraaf	2	Brisantgranaat 105 mm met restant ontsteker M48 (Amerikaans)	Verschoten
20171244	Europaweg-Noord 124, Landgraaf	1	Scherfhandgranaat MkII A1	Geen

Bijlage 7. Chronologische gebeurtenissenlijst (losbladig)

Bijlage 8. Inventarisatiekaart BB18-005-OT-01 (losbladig)

Bijlage 9. Bodembelastingkaart BB18-005-OT-02 (losbladig)

